Nr. 1 (55)
ianuarie 2016
ISSN 1857-4424

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ŞI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Jocul *Caprei*,
s. Crihana Veche, Cahul

La mulți ani !

PROIECTUL „REALITĂŢI CULTURALE”
nr. 1 (55) ianuarie 2016

Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, of. 313, 314
Tel.: (+373 22) 20-25-53 (*redacția*)
Mob.: (069) 39 24 98 (**P. Popa**)
Fax: (+373 22) 20-25-55
E-mail: *popapavel55@gmail.com*
notografprim@gmail.com

COLEGIUL DE REDACŢIE

Pavel Popa, *redactor-șef*

dr. Varvara Buzilă, *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*

dr. hab. Victor Ghilaș, *AȘM*

Mariana Cocieru, *AȘM*

Veta Ghimpu-Munteanu, *Teleradio-Moldova*

Veronica Caraulan, *Direcţia Cultură mun. Bălți*

Gheorghe Nicolaescu, *Cabinetul metodic al Ministerului Culturii*

Editura **Notograf Prim** s.r.l.

Tipografia F.E.P. **Grafema Libris** s.r.l

Sumar

DUMITRU PĂSAT
Aspecte filosofice ale colindelor 1

LUDMILA NEGRI
„Să trăiți, să-nfloriți“ 2

ION DOMENCO
Datinile și tradițiile sărbătorilor de iarnă 3
Tudor Bejenaru — rapsod popular

NADEJDA CUCU
Tradițiile și obiceiurile de iarnă în c. Bieși 3

ACULINA POPA
Revenim la tradiții 4

COLECTIVUL BPR „IULIAN FILIP” DROCHIA
Urătură pentru colegi 5

ALIONA TROCIN
Uite, vine Moș Crăciun 5

MARIANA COCIERU
Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă „Capra, Turca, Brezaia“. Ed. a II-a, s. Crihana Veche 6
Stihia focului în viziunea creatoare a prozatorilor din Basarabia 12

VALERIU ȚURCANU
Cu iubire de neam, respect pentru tradiții 8

ȘTEFAN SOFRONOVICI, VASILE CHISELIȚĂ
Tradiții de Sfântul Vasile 10

ION DORU
Șezătorile de altă dată, reînviate cu povești 15

IULIA CIOLACU
Apa — izvorul vieții 16

NICOLETA CULEA
Steaua Chișinăului — Steaua Moldovei 16

OLGA MARDARI
Deschide-ți inima de sărbători 17

MARIA BORTĂ
Clubul „Engleza pentru toți“ 18

MARIA ROMANCIUC
Maria Bieșu — 80 de ani de la naștere 18

PAVEL POPA
Voalul miresei – aură de romantism, enigmă și feminitate 20

DUMITRU PĂSAT

Aspecte filosofice ale colindelor

Colindele s-au dovedit a fi cele mai îndepărtate creații și relicve spirituale ale neamului românesc, devenind purtătoare sigure, dar și cele dintâi, ale unei ordini sufletești ce nu se destramă în neant.

Ele au crescut în aura fazelor germinatorii ale existenței noastre, recuperând lumea de altă dată în cele mai străvechi preocupări, care revitalizează diverse și multiple ritualuri, cu „graiul lor filosoficesc", după Nicolae Iorga, prefăcând laicul nostru destin într-un simbol sacru. Filosofia colindelor reașează lumea, reașează poporul român pe alte dimensiuni și-i sporesc forțele vestiri de bine.

Arhaismul colindelor noastre semnifică o vârstă tulburătoare a spiritului care a cucerit, pentru generațiile ulterioare, o lume ce se dorește păstrată, deoarece în colinde este cuprins întregul cosmos, începând cu „luncile soarelui", „cu cerul înstelat", cu „marginile de rai" etc., ajungând până la cele mai obișnuite îndeletniciri pământești care, toate laolaltă, alcătuiesc o doctrină a vieții omenești. Se mai poate observa că anume el, colindul, semnifică o apropiere continuă de „tâlcurile" de aici și „de dincolo" omul fiind prezența netăgăduită a acestei legături / comunicări.

Trebuie să ținem seama de faptul că anume colindele sunt mai vechi decât credințele, fie și mistice, fiindcă sacrul și profanul configurează în colinde imaginea existențialului întreg, cu semnificație cosmică.

Iorga reitera că nu există sărbătoare de iarnă „fără să se audă acest cântec". În a sa ***Descriere a Moldovei***, Dimitrie Cantemir numea colinda „obicei național", iar G. Dem. Teodorescu, cele 200 de tipuri de colinde profane, le considera necesare pentru „cunoașterea deprinderilor și aptitudinilor de căpetenie a națiunii".

Mircea Eliade nota că „sacrul și profanul constituie două modalități de a fi în lume, două situații existențiale asumate de om în lunga sa istorie, care nu interesează doar pe istoric și etnolog, dar deopotrivă pe sociolog și filosof".

Venim cu ideea că latura etică, de viziune și de acțiune umană, devine, în majoritate dominantă în colind, deoarece, în limbajul clasic al filosofiei, eticul implică și frumosul, ceea ce înseamnă că numai în acest mod ele coexistă.

Colindele românești sunt nestematele care au lucrat undeva, nevăzut, în spatele istoriei, ca să ajungă, neangajate, în fața istoriei, iar „rânduielile" lor, sacre sau lumești, demonstrează „pe viu" că memoria colectivă nu a cedat vreodată. „Nimic nu place poporului mai mult, decât dacă i se vorbește în limba lui, în ideile lui, apropiindu-se cât se poate de ceva ce el are sădit în inima lui, din tinerețe" (M. Gaster). Colindele, eminamente, își au sursa în simbolurile epocii de piatră, pe motivele vânatului și a pescuitului, străvechi îndeletniciri românești. O adeverire pentru vremurile „andrelei de os" e vânătoarea cerbului: „Coboară cerbul de la munte / Hai, Lerui dalerui, Doamne / De cu sară în cea săcară / De cu noapte-n grâne coapte / De zori grădini cu flori. / Ce păștea și lăuda / Că nu-i cine-l săgeta... / Dară Gheorghe bun bărbat / Stat-o-n loc ș-o ascultat / Și pe cerb l-o săgetat. / Cerbul din grai îi grăiește / „Sărace cornițele mele / Ce se va alege din ele? / Vedeale-aș un andrelaș, / Andrelaș la ciobănaș". E o imagine cu „graiul" ei despre acele epoci. „Graiul filosoficesc" al colindelor păstrează, indubitabil, solemnități de început. M. Brătulescu susține că „în condițiile vieții moderne, colindatul legat de existența unei obști patriarhale, a pierdut solemnitatea desfășurării, și-a restrâns aria de răspândire și treptat se stinge". Raliem la opinia dlui V. Vetișanu: „Colindul însă n-are doar o „solemnitate a desfășurării", ci are solemnitatea simbolului originar, transmis și intrat în „grai filosofnicesc", pentru a pătrunde veacurile și a le aduna în imagine. Existența colindului nu s-a datorat doar „obștii patriarhale", ci perpetuării lui prin toate formele rânduielilor sociale de la obștea patriarhală la cea mai organizată societate modernă care descoperă, deseori surprinsă, solemnitatea colindului". Exemplificăm: „La binele de-nceput / Unde-am fost și noi demult / Hai Ler și iar Ler / Pe cei buni unde i-or pune / Nuca-n raza soarelui / Până-n veacul veacului / Hai Ler și iar Ler / Suflă vânt de sub pământ / Mulțumescu-ți de cuvânt".

Colindul, din câte observăm, operează transmutații în aproape toate rosturile vieții umane cu îndemnul spre „homo sapiens" și spre vrednicia lui. Fenomenul nu se poate petrece decât în simbolurile pe care le generează munca la pământ, cu întreaga ei desfășurare, trecută în „graiul filosoficesc" al colindelor care, la rândul lor, ca și în cazul basmului, tind către o „dezmărginire treptată" a lumii și a lucrurilor acestei lumi. Deși toate sunt așa cum sunt, și totuși sunt și altfel de cum sunt, deoarece, nolens volens, lumea este a ipostazelor sub care poate apare, dacă nu în realitate, atunci în cuvânt, acesta, la rându-i, provoacă, fiindcă vorba spusă „pregătește, în viziunea filosofului Vasile Vetișanu, un înțeles pentru noi și ajunge în zona sacră a universului, a muncii împlinite", apropiindu-se de ceea ce Mircea Eliade numea „cosmos sacralizat".

E o istorie spirituală a colindului care preia fapta petrecută pe vremuri apuse ca s-o dea apoi în seama „graiului filosoficesc" ce vine până la noi, dar până la „intrarea în casă", graiul în cauză, înmiresmat de minuni, se oprește la fereastră și devine colind.

Astăzi, evident, în lumea stăpânită de informația imediată, care reglează gusturile și pasiunile, aglomerează nemilos creierul și stopează continuu gândirea, urarea din colind poate să pară o simplă naivitate, o „cimilitură" copilărească. Să nu uităm, însă, că numai graiul copiilor păstrează puritatea și dacă noi, maturii de azi, am putea reveni la puritatea copilăriei, atunci urarea din colind ar ajunge până la noi și ne-am simți nu numai întregi, dar și întregiți. Urarea din colind ne caută mereu, iar dacă ne găsește simțim că ceva întreg se împlinește în eul nostru spiritual.

Să luăm aminte, urarea din colind e de când veacurile, iar cel de o ascultă se bucură că au mai „ajuns să petreacă" cu secolele, adică cu cele ce sunt și vin din secole. E un crâmpei vital, încărcat de motive existențiale, când timpul se întoarce în urmă și „privește" prin urare, spre viitor. Altfel spus, timpul se „prelungește" în mai departele necunoscut, care, dealtfel, e în urmă, dar stă și înaintea noastră.

Istoria spirituală a poporului românesc, țesută și pavată în colinde a cuprins și a menținut istoria socială a comunității geto-dacice prin oralitatea ei, iar urarea din colind a pornit dintotdeauna spre încoacele nostru, ca să-l înalțe cu gândul din cuvânt. E o stare de rațiune ce apropie mai mult pe om de om.

„Dezmărginirea" colindului începe odată cu „așteptarea" sărbătorilor de Crăciun, în jurul cărora gravitează pregătirile, gândurile și preocupările. Atunci când poposește, învăluitoare de duh, sărbătoarea, prin ea se săvârșește cea mai statornică și cea mai puternică comunicare spirituală românească. Ipoteza se adevereșe și prin „mărturiile" din colinde.

LUDMILA NEGRI,
specialist principal Secție Cultură și Turism

„SĂ TRĂIȚI, SĂ-NFLORIȚI!”

Festivalul raional al tradițiilor și obiceiurilor de iarnă

Spiritul sărbătorilor de iarnă ne aduc nu numai frumusețea acestui anotimp, dar și un prilej de bucurie și emoții pentru toată lumea. Cel mai înduioșător și frumos lucru în cadrul acestor serbări sunt tradițiile, care în raionul Fălești stau la loc de cinste. În cultura noastră tradițională obiceiurile, datinile prezente în festivitățile de iarnă sunt o componentă perenă, cu un caracter stabil și ocupă un loc deosebit.

În ajunul acestor minunate solemnități, în incinta Palatului raional de cultură Fălești a derulat Festivalul raional al tradițiilor și obiceiurilor de iarnă „Să trăiți, să-nfloriți!”, întrunind cele mai alese colective artistice din diverse localități, care valorifică și promovează tradițiile și obiceiurile sărbătorilor de iarnă. Au fost etalate în scenă cântece de stea, colinde laice și religioase, urături tradiționale și jocuri cu măști zoomorfe.

Evenimentul a avut scopul de conservare și valorificare a materialului folcloric ce se interpretează în perioada sărbătorilor de iarnă, precum și promovarea scenică a lui.

Magia datinilor de iarnă a fost simțită prin interpretarea impecabilă a colindelor „Dă-te, gazdă, la fereastră”, Îngerii din rai”, „Flori, dalbe flori”, „Nașterea lui Iisus”, „Sus, la poarta Raiului” și multe altele prezentate de formațiile folclorice „Baștina”, Fălești, conducător (cond.) Valeriu Negri, „Țărăncuța”, Pârlița, cond. Elena Grincu, „Doruleț”, Călugăr, cond. Mihai Grinciuc, „Sălcioara”, Năvârneț, cond. Petru Popușoi, „Stejărel”, Hâncești, cond. Valentina Iordachi, „Busuiocul”, Valea Rusului, cond. Eugenia Cazacu,

„Scumpianca”, Scumpia, cond. Valeriu Vrăjitoru, „Vatra”, Risipeni, cond. Elena Rusu, „Bocănencele”, Bocani, cond. Maria Dreglea. Extraordinară a fost evoluarea grupului coral „Axion”, recent inițiat și condus de protoiereul Alexandru Stratan, care a reprezentat Blagocinia Fălești 2 cu un program select de colinde: „Noapte peste Palestina”, „Noapte de vis”, „Noi în seara de Crăciun”, „La Betleem, colo-n jos”. Pe lângă interpretare în grup s-au distins și soliști – Ludmila Gaugaș din s. Catranâc, Viorica Produ din s. Năvârneț, Tatiana Câșleanu din s. Hâncești, Veronica Bucliș din s. Valea Rusului, Elena Turcu din s. Bocani.

Urătura tradițională are un farmec aparte. Colindătorii care vin cu plugușorul cheamă prosperitatea și recolta bogată. Astfel, s-au revăzut în acest context cetele de băietani din Valea Rusului, Scumpia și Risipeni, Pavel Hodobină din Hiliuți, Alexei și Victor Pavlinciuc din Călugăr, Alexei Grădinari din Bocani.

Deosebit de special a fost „Cântecul Caprei” interpretat de Valeriu Garaz din or. Fălești. Caprele sosite din localitățile Pârlița și Scumpia, „Calul” de la Călugăr, „Ursul” de la Năvârneț, de la Valea Rusului și Scumpia, ultimul fiind fascinant prin prezența și ținuta artistică.

Este important pentru orice popor să nu-și piardă esența, ceea ce îl deosebește de celelalte popoare, să nu-și uite rădăcinile și adevăratele valori după care trebuie să se ghideze – unitate, spiritualitate și bunătate. Festivalul a prevăzut descoperirea și readucerea în circuitul cultural a creației dispărute din practica tradițională, revigorarea activității formațiilor artistice de amatori ce au drept scop cercetarea, valorificarea și promovarea dramei populare, a jocurilor teatralizate și urăturilor bătrânești. Formațiile artistice participante la evenimet au fost apreciate și pentru autenticitatea materialului prezentat, vestimentația și accesoriul adecvat repertoriului, măiestria interpretativă și cultura scenică.

Spectatorii au admirat un spectacol deosebit fiind surprinși de frumusețea și entuziasmul celor care l-au prezentat. Tradițiile și datinile din zona fălești lor sunt printre cele mai frumoase și emoționante pe care le are țara noastră. Neamul moldovenesc pune foarte mult accent pe cutume și deprinderi, ceea ce ne face să fim unici și deosebiți ca popor. Este important să nu pierdem ceea ce ne-au lăsat strămoșii noștri. Raionul Fălești se mândrește cu faptul că păstrează cu sfințenie valorile tradiționale și în același timp le promovează, le transmite mai departe din generație în generație.

Cu prilejul Sărbătorilor de Iarnă Vă dorim sănătate și prosperitate, gânduri luminoase și împliniri frumoase! La Mulți Ani!

Text și imagini: **ION DOMENCO**

DATINILE ȘI TRADIȚIILE SĂRBĂTORILOR DE IARNĂ

La finele anului de la care ne-am luat rămas bun, la Casa raională de cultură din Cantemir, s-a desfășurat Festivalul raional al datinilor și tradițiilor de Crăciun și Anul Nou, organizat, tradițional, de direcția raională învățământ. Este cunoscut faptul că localitățile din sudul țării noastre au tradiții populare foarte variate, bogate şi originale. Deosebit de interesante sunt tradițiile legate de sărbătorile de iarnă. Materialele etnofolclorice concrete vorbesc despre faptul că cele mai multe tradiții populare sunt foarte vechi şi au origine locală. Aşa-numitele „împrumuturi" sunt puține la număr şi nu sunt de primă valoare (la acestea se referă unele denumiri de sărbători, de obiceiuri). Majoritatea obiceiurilor calendaristice (inclusiv cele legate de sărbătorile de iarnă) au la bază traiul, munca, tendința spre o viață mai bună, spiritul optimist al moldoveanului pus pe glume. Aproape fiecare obicei calendaristic conține credințe ale oamenilor în forțele magice ale celor mai importante elemente ale vieții: soarele, focul, apa, pâinea, plantele, animalele, de unde au ajuns până la noi Buhaiul, Capra, Calul, Ursul etc. De aceea, ne-au bucurat mult obiceiurile cu care au venit la Festival cetele de colindători și urători din 23 instituții preuniversitare din localitățile raionului, Centrul de Creație a Copiilor (CCC) din Cantemir și Centrul social din Cania „Sfântul Vasile", condus de parohul bisericii din comună, părintele Vasile. Cele mai vechi creații populare calendaristice, inclusiv cele legate de sărbătorile de iarnă, sunt colindul, tradiționala hăitură, jocurile cu măşti de capră, urs, cucoș, babele și mojnegii, prezentate cu mult talent de către gimnaziștii și liceenii îndrumați de dascălii lor, fiecare instituție demonstrând cu prisosință că mai avem prin satele noastre atâtea obiceiuri cu valoare de unicat, originale, specifice fiecărei comunități. Probabil, acestea au luat naștere hăt demult, dar important este că, transmițându-se, din generație în generație, au ajuns să ne bucure inima și sufletul și astăzi, în secolul computatorului și al tehnicii de calcul. Festivalul a reușit: atât juriul în frunte cu șefa direcției învățământ, Lilia Cebotaru, din care au mai făcut parte șefa serviciului asistență psihopedagogică, Ana Cabac, inspectoarele Ana Topală și Tatiana Cechir, Maria Domenco, specialist principal, metodist, directorul CCC Maria Șagan, președintele sindicatului de ramură, Natalia Matcaș, dar și spectatorii au aplaudat evoluarea colectivelor, fiecare dintre care a fost răsplătit cu daruri, colăcei, dulciuri, fructe, spre marea bucurie a copiilor. Atmosfera de sărbătoare a fost întregită și de expoziția talismanelor, vernisată cu mult gust și la un înalt nivel artistic în holul căminului cultural. În aceeași zi, cetele de colindători și urători au vizitat o serie de instituții, organizații și întreprinderi din centrul raional, urându-le de sănătate și mult spor în anul 2016.

NADEJDA CUCU

Tradițiile și obiceiurile de iarnă în comuna Biești

Aerul de afară, puțin geros, dar proaspăt, armoniza de minune cu colindele de iarnă, lansate prin difuzoare, ce înpânzeau tot satul...

Să colinzi tot satul, la unul, la altul, și la fiecare să faci o urare,
Căci toți ne așteaptă cu colaci la poartă...

... Sub acest generic au fost sărbătorite obiceiurile și tradițiile de iarnă în comuna Biești, la data de 09 ianuarie a acestui an.

Pentru început aș vrea să menționez că această sărbătoare nu a avut niște parametri speciali, dimpotrivă, au participat de la mic la mare. Serbarea a debutat cu mica și drăguța moderatoare – Mirela Damian, eleva cl. I din localitate, care cu vocea ei gingașă a dat start sărbătorii interpretând un colind. Tot ea a prezentat și portul popular de iarnă, care s-a încadrat de minune cu ceia ce s-a petrecut în scenă.

Cu clinchet de zurgălăi, veselie, pocnituri din bici și urături, cete de copii, maturi se îndreptau către Primăria comunei, unde urmau să-și demonstreze măiestria, tradițiile și obiceiurile de iarnă. Căci așa se cuvine: tradiția să treacă din generație în generație.

Deși au fost colindători de toate vârstele, gazda primitoare (APL) i-au mulțumit pe toți cu dulciuri, colaci, crăciunei, fructe, după cum e obiceiul.

Sărbătoarea a avut un colorit aparte, pentru că au fost puse în scenă valorile mari ale satului. Colectivele artistice „model" au adus în scenă colinde vechi. Îndeosebi ceata de bărbați colindători cu colindul „Sus la poarta raiului". Multe aplauze a cules și urătorul satului Cihoreni — Mircea Florea cu o urătură deosebită și interesantă.

Cu toate că evenimentele aveau loc în scenă, dar parcă te aflai la o casă de gospodari: o masă împodobită cu bunătăți, cu iconiță, candilă și busuioc, care întâmpinau și petreceau cetele de colindători și urători. Chiar a fost binevenit si acel păhăruț cu vin, că doar așa ne este obiceiul.

Nu au lipsit nici jocul „Căprița", spectacolul „Nunta berbecuțului", teatrul popular „Din zestrea neamului". Pe parcursul sărbătorii au fost comentate și diferite mituri, preziceri, obiceiuri, ce țin de Crăciun și Sf. Vasile.

Sărbătorile de iarnă. Tradiții și obiceiuri. Frumoase, pline de farmec și mister. Crăciunul- sărbătoarea sărbătorilor! Sf. Vasile Cel Mare – când cerurile se deschid de trei ori și peste oameni pogoară binecuvântarea Lui! În popor se spune că dacă casa este colindată, urată și semănată de sărbători, atunci stăpânii vor avea un trai bogat și un an rodnic. Această vorbă înțeleaptă să dea Domnul să aibă sorți de izbândă pentru toți oamenii de bună credință! Boabele semănate să vă aducă sănătate, prosperitate, gânduri frumoase și fericire în case. Iar noi în continuare ne vom strădui să păstrăm tradițiile și obiceiurile din străbuni, pentru că prin ele ne mai menținem ca neam, ca țară, ca popor. Cu Doamne ajută!

ACULINA POPA,
Secția Cultură a Consiliului raional Rezina

Revenim la tradiții

„Deschide ușa, creștine" - așa s-a numit Festivalul de colinde, desfășurat de către Secția Cultură a Consiliului raional Rezina în pline sărbători de iarnă. Prin acest festival s-a dorit aducerea pe scenă și în actualitate a colindului în ceată de bărbați sau în ceată mixtă, ceea ce le-a reușit pe bune organizatorilor.

Cu un mesaj de felicitare, încurajare și recunoștință a venit în fața participanților și spectatorilor dna Eleonora Graur, președintele raionului Rezina, menționând că artiștii amatori din raion contribuie direct la valorificarea și promovarea nestematelor autentice ale neamului.

Dna Angela Racu, șeful Secției Cultură Rezina, a mulțumit colectivelor „care au fost receptive și au răspuns afirmativ la inițierea acestui festival. Cu siguranță, ne veți aduce în scenă cele mai frumoase colinde de la baștină, așa cum le-au colindat strămoșii. Este de datoria noastră, a tuturor, să le transmitem pure celor ce ne vor urma", a mai spus dna Angela Racu în contextul

Festivalului „Deschide ușa, creștine", care se dorește a fi o activitate de descoperire, valorificare și perpetuare a colindului autentic, în ceată de bărbați sau mixtă.

„Neamul moldovenesc este bogat în tradiții și obiceiuri. Cel mai răspândit și fastuos este cel legat de sărbătorile de iarnă, care sunt vestite prin intermediul colindelor.

Se spune că pentru a ne scăpa de păcate, Dumnezeu a lăsat colindele, ca în fiecare an la Crăciun numele sfânt al Domnului să ajungă la urechile oamenilor, luminându-le casa și gândurile", cu aceste cuvinte a dat startul Festivalului moderatorul - dra Mariana Burduja, specialist principal în Secția Cultură care, pe parcurs, a avut grijă să fie și gazdă primitoare.

16 cete de colindători, venite din localitățile raionului, s-au perindat prin scenă, oferind publicului un spectru variat de colinde autentice. Au vestit cu drag Nașterea Mântuitorului Corul „Armonie" din satul Ignăței (conducător artistic - Ecaterina Boldișor), formația folclorică de copii „Doruleț" (Lilia Țurcan), corul „Doina Nistrului" (Ion Scutelnic), formațiile folclorice din satele Solonceni (Svetlana Pistrui), Păpăuți (Nadejda Șumilă), „Busuiocul", Țareuca (Ana Burduja), Lalova (Valeriu Lungu), Țahnăuți (Natalia Grosu), Ciorna (Svetlana Oncea), Trifești (Maxim Frunză), Pripiceni-Răzeși (Victor Borș), Lipceni (Zinaida Vâslovschi), Mateuți (Vera Știrbu), Peciște (Valentina Zănoagă), Cuizăuca (Ana Odobescu), formația „Haiducii" (Ion Frunză).

Pe final, toate formațiile participante au interpretat în comun colindul „Deschide ușa, creștine", iar organizatorii, pe lângă dulciuri și colaci, i-au răsplătit și cu premii bănești.

A fost un început frumos, făcut cu dreptul, care s-a impus prin varietate și autenticitate și care, numaidecât, va cunoaște continuitate - ne dau dreptul să afirmăm acest lucru rezultatele Festivalului. Atâta timp cât existăm, cât avem sărbători sfinte și valori eterne, care ne adună grămăjoară, inclusiv la hotar de ani, colindul va dăinui, vorbind lumii întregi despre bogăția spirituală a neamului nostru.

Colectivul BPR „Iulian Filip” Drochia

Urătură pentru colegi

Metronomul schimbă anii,
Dar prietenii nu-i schimbă.
Chiar pe mulți de ne-au nins anii
Ard în suflete și cheamă
Cititori s-adune carte
Pentru a vedea departe
Ce e bun, mărețe fapte.

Să oprim azi plugușorul
Unde vine cititorul
La biblioteca „Iulian Filip”
Cu lucrători zeloși și mândri la chip.
În serviciu împreună
Au o cauză comună:
Cartea fie la toți dragă
Cititori mai mulți s-atragă.
Policandrul de cultură
Noii vremi e pe măsură.

La aceste mari probleme
Azi muncesc fără dileme
Toți bibliotecari vestiți
Cu mari haruri dăruiți.
Fac minuni între minuni
Pregătesc cu drag cununi
De frumos și omenie
Țării necesar să fie.
Pentru fapta lor voinici
Faceți roata și aici
Să sunați din zurgălăi, hăi, hăi!!!

Cu lumină de la soare
Vine-a noastră directoare
E Cojocaru Maria
Cu respect și armonie.
Sănătate să-i urăm
Și-alături să ne-adunăm
Unde cartea, cartea bună
Lume multă, bună-adună.
Și să nu uităm de-un om
Cu suflet mare
La a cărților izvoare
Semănătoare de lumină
De-adevăr și de dreptate

Le face bine pe toate
Și cu multă măiestrie
Ea-și iubește meseria.
Pentru Prodan Galina
Hărnicuță ca albina
Trageți roata, frații mei
Și sunați din zurgălăi, hăi, hăi!!!

Mai avem noi o colegă
Ce dă cărți și care-adună
Cititori de carte bună
E Zina Olenițchi dragă
Scumpă, dulce ca o fragă
Ce o viață a muncit de zor
Cu mult drag doar pentru cititor.

Iar de Galina Mîțu măi frate
Poți să-i zici ca de pe carte
E isteață și vioaie
Când vorbește, parcă taie,
E artistă de amploare
Și are un suflet mare.

Avem în colectiv și-o mândră crăiță
Tânără, zveltă ca o mlădiță
Cu tineretul ea lucrează
Clubul „Diversitate” moderează.
Pentru-a noastră Adeluță
Și pentru harnici albinuțe
Roata măi, hăi, hăi!!!

Ne-a modernizat azi biblioteca
Lidia Gontea cu NOVATECA
Toată ziua-n calculatoare
Face lucruri uimitoare,
Pentru toți folositoare
Pentru oamenii dotați
Și de carte însetați.

Și-n sfârșit avem și apărare
Sindicatul condus de-un diplomat tare
E Valentina Luchianciuc
Om de omenie mare
La greu vine cu-ajutoare.

Zina Catan, măi frate
Are mare grijă de toate
Cărți, reviste și gazete
E a ei de-o viață zestre.
Fără ele măi fârtați,
Nu știu de-o să existați.

Are ea doi subalterni:
Olga și Ecaterina
Mari și bune gospodine
Lucrul știu să-l facă bine
Cărțile le prelucrează
În cataloage-l aranjează
La a cărților izvoare
Nume de răsunet mare.
Roata măi, hăi, hăi!!!

Mai venim noi c-o urare
La a țării bibliotecare
Sănătate, spor în toate
Mult noroc și bunăstare,
Bani mai mulți în buzunare
La mai mult și la mai mare.
Iar în orice bibliotecă
S-aveți ceva de la NOVATECA,
Căci țara noastră n-are
Nici bani, nici calculatoare.
Cartea, mintea-n capul mesei
Nu doar bani și interese,
Un trai bun, prosperitate
În Europa cu demnitate.
Sunați măi, din zurgălăi
Să răsune peste văi, hăi, hăi!!!

Anul Nou sosește-n țară
Aducând speranțe iară,
Pâine bună, pace sfântă
Dulci colinde strămoșești
În cuvinte românești
Fie cântec, fie bine
Sănătate-n orice casă
Crească grâul, crească pomul
Pasărea de vise-Omul.
Pentru tot ce vrem să fie
Vieții noi la temelie
Faceți roata, frații mei
Și sunați din zurgălăi, hăi, hăi!!

Uite, vine Moș Crăciun

TROCIN ALIONA, șefa Bibliotecii Publice s. Cruglic

Ladatade28.XII.2015înscopulpromovăriibibliotecișilecturii printrecopii,precumșifamiliarizarealorcudatinilestrăbune,înincinta BibliotecііPubliceCruglics-adesfășuratsărbătoareadeiarnăcugenericul: „Uite,vineMoșCrăciun!”,organizatădeșefaacesteiinstituțiiîncolabora-recugrupapregătitoaredelagrădinițadecopii,„Făguraș”dinsat,director VerdeșTamara,educatoareTrocinElisaveta,precumșielevidelaliceulteo-reticCruglic:PopaVladimircl.aIII-a;FloreaTamarașiAgapiLidiacl.a VII-a,„A”.Sărbătoareas-adesfășuratsubunscenariubineregizat,încadrul căruiacopiiiaufostimplicațiîndiferitejocuridistractive,aurecitat,auurat, aucolindat,auspusșiaughicitghicitori.Datorităcalculatoarelordinpro-gramulNovatecașiconexiuniilorlarețeauainternetafostposibilcacopiii dintimpsăpregăteascăohorăstrămoșească șilamanifestaresădanseze împreunăcuMoșCrăciun.Oaspetedeonoareasărbătoriiafostdna Stra-tulatMariana,utilizatoareactivăabibliotecii,careasfătuitcopiiisănulase înumbrăobiceiurilesărbătorilordeiarnăși-aîncurajatsămeargălabunei, rude,vecinicucolinda,uratul,semănatul.ÎnîncheereBibliotecaPublică aprimitcadoudelagrupapregătitoareunCrăciunel,iarparticipanțiila sărbătoareauprimitdelaMoșCrăciun–daruri.Șiastfel,viitoriișcolariau rămasmulțumițișiaupromiscăpeviitorvorfrecventamaidesbiblioteca.

imagine: **MARIANA COCIERU,** Institutul de Filologie, AȘM

Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă „Capra, Turca, Brezaia",

ed. a II-a, localitatea Crihana Veche, raionul Cahul, 27.12.2015,

"Capra, Turca, Breaza", Hediție
satul Crihana Veche
27 decembrie 2015

VALERIU ȚURCAN

Nesecat, izvorul sublimului la Hâncești

Direcția Cultură și Turism a Consiliului raional Hâncești a lansat un nou proiect cultural cu genericul „CU IUBIRE DE NEAM, RESPECT PENTRU TRADIȚII”

Obiectivele cheie ale lui țin de stimularea procesului continuu de promovare și punere în circuit a patrimoniului spiritual al neamului, sensibilizarea opiniei publice privind locul și rolul acestui tezaur în cultura universală, în dăinuirea noastră. Nu numai sub aspect distractiv, relaxant, dar și cognitiv, instructiv, educativ. De origine din practicile vieții și din diversitatea activităților, ocupațiilor înaintașilor noștri, creația artistică populară a devenit ca o enciclopedie a înțelepciunii adunate, strop cu strop, de-a lungul secolelor, o întruchipare a iubirii de neam, de plaiul natal cu istoria, limba, tradițiile lui, a idealurilor despre neatârnare, dreptate socială, despre buna guvernare a treburilor țării, despre viața fericită, în pace și bună înțelegere ș.a. Inițiator al proiectului, dar și coordonator al activităților de implementare a lui este Ana Dumitraș, specialist principal la Direcție.

Truditor neobosit și versat pe ogorul culturii, fire îndrăgostită de farmecul tradițiilor, obiceiurilor străvechi, de frumusețea creației poetice, muzicale, coregrafice, vestimentare respective, cu pregătire și dăruire profesională, cu poziție activă în domeniu, ea a reușit să-i „molipsească” pe colegii de breaslă din teritoriu cu ideea organizării unei demonstrări, în public, a tot ce este legat de viața culturală a raionului.

Invitația de a participa la eveniment a fost acceptată cu placere și entuziasm, cu seriozitate și responsabilitate deosebită în peste treizeci de formații artistice de amatori din toate zonele raionului, fiecare venind cu așa numita carte de vizită a localității de baștină, care le exprimă sufletul, starea de spirit. Mândria localnicilor, adică. Ceea ce a fost prezentat s-a împletit de minune într-un buchet de toată frumusețea zis spectacol inedit în aer liber. Ca scenă, podium de defilare au servit porțiuni ale trei, dintre cele mai aglomerate, străzi principale ale orașului, pe o distanță de peste un kilometru.Alaiul a fost urmărit și aplaudat de sute și sute de privitori entuziasmați, mulți dintre ei făcând, spre aducere aminte, poze cu personajele carnavalului (îngeri, magi, păstori, moși crăciuni, crăciunițe și câte și mai câte altele). Toți au slăvit nașterea lui Isus Hristos, sosirea Anului Nou, 2016. Împrejurimile răsunau de colinde, urături, însoțite de chiote haiducești, „mugete” de buhai, pocnite de harapnice, de leru-i ler, ahouri, de muzică, creând o atmosferă de bucurie generală. Este imposibil să redai întreaga podoabă coloristică, diversitatea decorativă a costumației. O adevărată expoziție de piese vestimentare confecționate în condiții casnice, a esteticului, a culturii spirituale a piciorului de plai numit raionul Hâncești. Toată frumusețea poartă autografele, pecetea vocației, ingeniozității, pasiunii și creativității meșterilor din popor.

Cu flori dalbe de măr, cu vești bune alaiul a făcut un popas în fața Consiliului raional, Căprițele, Căluții, Malanca, Sorcova, alte personaje ale manifestărilor de iarnă au urat conducerea raionului, întreaga asistență de sănătate și pace, de bunăstare și armonie, de căldură în căminele familiale.

Răspunzând cu reciprocitate, președintele raionului, Ghenadie Buza, a menționat, în special, însemnătatea unor asemenea evenimente pentru menținerea și încurajarea speranței la un viitor mai bun, pentru mobilizarea la făurirea acestuia. Având grijă ca „boii să nu fărâme pragul” instituției pe care o conduce a înmânat colindătorilor, urătorilor câte un colac cât roata căruței, pitacul. Apoi s-a încins o horă cu adevărat ma-a-re !

În final, hâncești și oaspeții au avut parte de un feeric spectacol teatralizat, „Cică, a fost odată”, plămădit, montat și animat de aceeași neobosită Ana Dumitraș.

Clipe de taine pline au trăit copilașii, care, la invitația ei, au urcat în scena Casei de cultură și în aplauzele sălii au împodobit o frumusețe de Pom de Anul Nou.

Versurile cristaline, cântecele senine, vocile de clopoței, jocul de lumini blânde, „zugrăvind" cerul cu lumină, cu steluțe, fulgi de nea, au cufundat asistența într-o atmosferă plină de misterul sărbătorilor de iarnă, de romantică. Pitorescul splendid a fost întregit de mult îndrăgitul Moș Crăciun (personificat de Mihai Sârbu, conducătorul trupei de teatru „Ghioceii" din s. Mingir), Crăciuniță, Andrușelu, regină, prinț, feți-frumoși și alte personaje din creația artistică a poporului, răsplătiți cu mărinimie de aplauzele, de zâmbetele înflorite pe chipurile luminoase ale spectatorilor încântați.

Bunul Moș Crăciun le-a dăruit celor din alaiul său pungute cu dulciuri. Și-a dezlegat „chimirul" și șeful Direcției Cultură și Turism, Ion Tulbu, care a înmânat tuturor colectivelor participante la manifestație diplome, colaci și firește, plicuri cu „pitaci". Așa că toată lumea a rămas „mânțănită". Publicul de asemenea. Și dacă se spune că de la o parte se vede mai bine, voi da aprecierile generalizate ale câtorva spectatori.

Indiferent cum se numește oficial ceea ce s-a produs aici și acum, publicul a avut parte de o sărbătoare familială sufletească de cea mai înaltă probă. Bravo, hâncești! În aceste timpuri de incertitudine, încrâncenare și turbulență socială, de ură și dușmănie, de suspiciuni și provocări, de neplăceri și riscuri, când nu ne vedem capul de griji și nevoi, când ne dau ghes stresurile de tot soiul, asemenea manifestări sunt necesare ca niciodată, ele demonstrând că mai există lucruri sfinte! Ele ne-au venit ca un balsam pe rănile sufletești, ca o gură de aer proaspăt în zile pline de năduf, ca o ploiță liniștită și curată pe timp de secetă.

Evenimente de acestea ne dau lecții de omenie, de cumpătare, ne insuflă optimism, încredere într-un viitor de care suntem demni, ne îndeamnă, ne încurajează să ținem nestins focul din vatră. Pentru copii, pentu nepoți. Pentru viitorime! Probabil, așa încolțesc mugurii binelui. Priviți la marea aceasta de zâmbete. Tocmai îți vine să exclami: „Oprește-te, clipă! Ești minunată!" Artiștii sunt mai presus de orice laudă. Totul a fost pe potriva până și a celor mai pretențioase gusturi. Nici să bănuiești că poate fi atâta rafinament, frumusețe, finețe. Așa ceva nu se uită. Ai sta și ai tot sta să te minunezi...

Dar să aflăm și părerea șefului Direcției Cultură și Turism, Ion Tulbu.

Chiar și cu riscul să fiu bănuit de lipsă de modestie, voi spune că cele văzute depășesc cadrul activității anunțate inițial: parada obiceiurilor de iarnă și a ceea ce este legat de ele. Aceasta nu a fost o simplă plimbare, o promenadă în costume naționale, cu măști, cu muzică. Noi am fost martori ai unei pasionate declarații de dragoste filială netrecătoare pentru tot ce numim patrimoniu spiritual care ne-a fost lăsat din moși-strămoși și pe care, la rându-ne, suntem datori să-l transmitem cu aceeași demnitate, cu mândrie urmașilor noștri. Neam înduioșat de profunzimea sentimentelor de stimă și respect pentru zestrea de suflet a neamului. Am admirat talentul, măiestria, originalitatea interpretativă a colindătorilor, dansatorilor, muzicanților, dar și gustul rafinat, ingeniozitatea, fantezia la prezentarea lumii pline de vrajă a portului național, a culturii vestimentare de o valoare artistică aparte. Totul s-a constituit într-un veridic spectacol cu scene din viața câmpenească, păstorească, vânătorească de altă dată pe acest picior de plai.

Pe această cale mulțumesc lucrătorilor caselor de cultură, bibliotecilor, muzeelor, instituțiilor de învățământ care, într-un fel sau altul, au pus umărul la buna organizare și desfășurare a manifestării de azi. Mulțumesc sătenilor care și-au deschis casele mari, garderoburile, lăzile punând la îndemâna colectivelor piese vestimentare de colorit autentic. Suntem recunoscători autorităților administrațiilor publice, raionale și locale, care sunt alături de formațiile artistice. Apropo, în componența lor sunt și funcționari. Reușita de astăzi a încununat eforturile, munca plină de iubire a hâncești lor, întru promovarea lucrurilor frumoase, a conchis „Ministrul Culturii" în raion...

Se știe că toate râurile curg în mare și ea tot nu se umple. Cu izvorul sublimului, spiritualității se întâmplă altfel: cu cât sorbi mai mult, el devine și mai plin, și mai dătător de viață, de inspirație. Dacă îi folosești bogăția cu dragoste, pasiune, pietate, cum o fac în raionul Hâncești.

P.S. *N-am dat numele colectivelor, localităților de unde vin, sublinind încă o dată: toate au fost la nivel. Indiferent de componența numerică- mai mare sau mai mică indiferent că și artiștii au fost mai mici, mai mărișori și mari detot...*

ȘTEFAN SOFRONOVICI, VASILE CHISELIȚĂ, AȘM

Cercetare folclorică de teren în localitățile Ciudei, Crasna, r. Storojinеț, reg. Cernăuți — Tradiții de Sf. Vasile, 13-14.01.2016

MARIANA COCIERU, Institutul de Filologie, AȘM

STIHIA FOCULUI ÎN VIZIUNEA CREATOARE A PROZATORILOR DIN BASARABIA

Elementul primordial din sistemul cosmogonic, ***focul***, reprezentat sub forma de flacără, căldură sau lumină, cuprinde în universul său simbolic „viața, puterea creatoare, pasiunea, dragostea, purificarea, dar și puterea distructivă". „Îmblânzirea" focului l-a ridicat la rangul de zeu, „temut și ambivalent, venerat sub forma focului și a luminii Soarelui, a focului vetrei casei sau focului intern, izvorât din adâncurile ființei umane" [1, p. 63]. Prin calitatea sa de constituent originar are funcția de a cumula diverse proiecții existențiale și a dezvălui simultan o multitudine de semnificații. De aceea, în concepția poporului, apare ca o stihie dualistă: pe de o parte, reprezentând „acel element purificator sau generator de fertilitate din cadrul unor vechi obiceiuri calendaristice, element important în medicamentația magică, în riturile apotropaice, de divinație, fiind în același timp și unul din elementele naturale cu cea mai mare frecvență în ordinea sacramentală a vieții religioase în cadrul obiceiurilor legate de principalele momente din viața familială: naștere, căsătorie, moarte" [2, p. 71] și, pe de altă parte, „poate avea și o influență malefică, acționând distrugător, infernal, producând pagube și nenorociri" [2, p. 71].

Prin urmare, ca stihie purificatoare și izvor de viață este mitologizat în imaginea *focului viu* ce se aprinde, în mod ritualic, la cele mai importante ceremonii religioase și sărbători calendaristice.

Tradiția aprinderii focurilor ritualice în memoria celor decedați este consemnată tangențial de prozatorul Vlad Ioviță în nuvela *Raiul lui Vistian Pogor*: „Era în vinerea Paștelui. Focurile, aprinse pentru pomenirea celor morți, își fluturau coamele scânteietoare și se ridicau până la acoperișuri" [3, p. 203]. Indiscutabil, momentul e semnificativ, din punct de vedere al respectării și perpetuării de secole a tradiției aprinderii focului, care, grație luminii ce o răspândește, îl motivează pe Vistian să-și vadă părinții. E un aspect al simbolismului pe care îl denotă și focul din vatră.

Imaginea *focului viu*, ca instrument al culturii sociale și element personalizat în diverse momente ale vieții umane, este valorificată de către scriitorul I. C. Ciobanu în descrierea obiceiurilor efectuate cu ocazia sărbătorilor de Paști (romanul Podurile). Organizarea Deniilor în noaptea Învierii semnifică pentru țăranii satului Cucoara „veselia sălbatică a omului care stăpânește focul" [4, p. 26]. Păstrători ai tradițiilor seculare, sătenii sunt prezenți de la tânăr la bătrân la organizarea și desfășurarea acestor rituri de purificare. Chiar și cei cu paguba (căci flăcăii satului obișnuiau să aducă la aceste Denii „proptele de prin garduri, mese de teasc, târnațuri de pe la case" [4, p. 26]) priveau „nu prea bucuroși cum le mistuie focul lemnele șterpelite și aduse de flăcăi, dar nimeni nu-și dădea pe față ciuda, căci așa-i obiceiul prin părțile acestea. Ce-i a deniei – e a deniei și nimeni nu îndrăznește să-și scoată lemnul cuprins și mușcat de pălălaia sărbătorii" [4, p. 29]. Despre aceste focuri ritualice aprinse în *Sâmbăta Paștelui* ne vorbește etnologul Nicolae Băieșu: „În cele mai multe localități era obiceiul păgân (care apoi a fost creștinat) de a face – în seara acestei Sâmbete – focuri mari prin curți, în preajma bisericilor (denii). Credeau că și în noaptea aceasta continuă să vină printre cei vii sufletele decedaților, încălzindu-se la foc" [5, p. 234]. În aceeași ordine de idei este și observația folcloristei T. Gălușcă: „În Sâmbăta Paștelui, sara, fiecare gospodar face în mijlocul ogrăzii foc mare, spre pomenirea întâilor creștini, care aprindeau focuri să vadă învierea Domnului" [6, p. 34].

În nuvela *Magdalena*, prozatorul V. Ioviță va invoca coordonata malefică a focului, a vântului și apei cu referire la casa părintească, rămasă singură și fără stăpân: „Cuibul neîngrijit se risipește. Fiindcă vântul nu doarme. Ploaia nu se usucă. Și vremea nu stă. Toate lucrează. Și focul. Nici el nu se stinge pentru totdeauna. Focul e cel mai flămând. Când se trezește e mare prăpăd... ?" [3, p. 340]. În episodul invocat cele trei elemente primordiale sunt enunțate ca stihii devoratoare, care nu pot fi potolite.

Focul ca simbol al războiului distrugător este valorificat în romanul *Zbor frânt*: «Măi! Pentru tine m-am băgat în foc... să te scot... Pentru tine, mucosule» [7, p. 24]; „Nemții i-au simțit și au început a-i scălda cu foc [7, p. 36]; „Ai venit, măi băiete?... Dar cum, păcatu, ai răzbătut? Că tare-i greu amu de umblat pe pământ. Pasărea că zboară și aceea încă nu poate trece. Foc și prăpăd peste tot. Zici că ai răzbătut și ai venit acasă..." [7, p. 42]; „A răzbătut prin focul și para asta, prin care pasărea că-i pasăre și nu poate răzbate, da mai degrabă-și strânge aripile și cade la pământ..." [7, p. 44]; „Amu dacă-i între două focuri, unul pe un mal, altul pe celălalt, și focurile acestea se năpustesc, se reped în sus, luate la trântă nu pe viață, ci pe moarte, și trânta aceasta ține o zi, o noapte, două zile, două nopți, o săptămână, două, o lună, două, trei – de unde să-i fie lui ușor, Nistrului?" [7, p. 51]; „Uneori când cele două focuri de pe cele două maluri se încleștă la luptă și se izbesc piept în piept, pe moarte, nu pe viață, și se reped în sus, focurile, apoi cad iar, atunci ia foc și apa lui, apa Nistrului, și începe să ardă și ea. Și arde cu pară, dar nu-i galbenă para, ci-i roșie, că-i sânge, sânge de om..." [7, p. 53] etc. Aceeași semnificație a războiului distrugător o vom regăsi și în tânguirea autorului anonim din epica istorică *Cântecul Plevnei*: *„Frunzuliță busuioc, / În tot tîrgul – iarmaroc, /Numai Plevna arde-n foc, / Dar dușmanii la mijloc*" (AF, 1973, ms. 254, f. 106; Tașlîc – Grigoriopol; inf. Alexandra M. Popov, 52 ani; culeg. G. Botezatu, I. Filip, I. Gancea) [8, p. 9]. Reluat ca laitmotiv, focul e întruchiparea răului, al morții. Asociat cu sângele, devine stihia distrugătoare a apei. Analizând în plan simbolic narațiunea din *Zbor frânt* observăm că subiectul se desfășoară sub pecetea celor două stihii: pe de o parte – focul distrugător, pe de alta – acvaticul regenerator. În așteptarea revenirii celor doi nepoți, Isai și Ile, bunelul este martor al dezlănțuirii

Haosului, al ciocnirii elementelor primordiale: pământul, focul, apa și cerul. Pentru a spori dramatismul episodului relatat, prozatorul valorifică și imaginea *Morții*: *ea, dânsa, hârca* vine să-l ia pe bunel în împărăția întunericului. Fiind rugată de bătrân până în trei ori (cifră magică) să-l mai lase pe pământ, deoarece are de rezolvat niște lucruri, Moartea slăbește din vacarmul ei și se instaurează tăcerea. Dar această tăcere e de moment, după un vuiet infernal se dezlănțuie cataclismele naturii: pământul se clatină, apele clocotesc, cerul se aprinde, focul se revarsă. Antrenate în acest amalgam de sunete ale tărâmului „de dincolo", declanșările stiihilor prevestesc dispariția bunelului.

Aceeași conotație o vom descoperi și în romanul lui D. Matcovschi *Bătuta*. În agonia morții, Pavel Iaconi este cuprins de flăcările unui foc mistuitor: „A căzut cu capul pe pernă, abrupt, și limbi de foc s-au ridicat clocotitoare din toate părțile și l-au încins, și l-au doborât la pământ, și Boblev a venit lângă el și s-a lipit de umărul lui, și-au început amândoi să sape pământul cu mâinile și să se ascundă de moarte" [9, p. 279]. Episodul relatează sugestiv o realitate indiscutabilă, grație confruntării în plan simbolic a câtorva elemente corespunzătoare lumii „de dincolo": focul, atingerea de imaginea unui decedat și angoasa în fața morții.

În romanele analizate identificăm în stihia pirică o imagine poetică a mâniei: „Soldatul se zgribulește, ar vrea să zică ceva, să-1 contrazică, dar numai i s-a înroșit grumazul, s-a făcut foc tot, unde-s zbârciturile, pe muchiile lor, parcă pâlpâie nu alta, vrea să grăiască, dar nu-i ies cuvintele din gât, de durere și necaz" [7, p. 124]. Corespondente ale acestui sentiment, propriu și creatorului anonim, descoperim în următoarele versuri populare: „*Frundzâșoara busuioc, / Toată lumea merĝi la jioc, / Da Gașiița-ni arde-n foc; / Frunzășoara de șicoară, / Toată lumea merĝi la hoară, / Da Gașița-n arde în pară*" (AF, 1947, ms. 23, f. 54; Cocieri – Dubăsari; inf. Z. Popov, 45 ani; culeg. P. Crivițchi) [8, p. 32].

Focul din vatră ca element al căldurii și luminii habitatului tradițional, casnic este transsubstanțiat estetic de prozatorul D. Matcovschi. În viziunea autorului fiecare om are o obligație sfântă să păstreze focul din vatră: „este o datorie a noastră, la flacăra lui ne vom apleca de-a pururi piatra frunții, să ne-o încălzim și să o ferim de umbre. Casa noastră numai cu focul din vatră e casă, aici, lângă focul din vatră, copiii se învață a iubi pământ și om, pasăre și pom; aici, lângă focul din vatră, simți cerul de asupra ta mai înalt, mai limpede, și pacea coboară cu pace din imensitate, să-ți mângâie cu aripa pleoapele – pacea lumii acesteia, iubitoare de viață. Din tot ce există pe lume, una viața e fără de sfârșit, iar dacă e fără de sfârșit viața, nouă muritorilor de rând, ce ne mai trebuie? [...] focul arde în vatră cătinel, și vine el, focul acesta, din moși-strămoși" [10, p. 23]. În nuvela *Ultima lună de toamnă* focul din vatră e „vechiul tovarăș" al bătrânei care „a ajutat-o să încălzească, să hrănească, să-și crească odraslele și toate că a rămas acuma singurică, atunci când vede un foc încins, i se pare că se grăbesc să vie toți cei care au împărțit odată căldura acestei vetre" [11, p. 487].

În lirica populară motivul străinătății, al izolării de familie, țară, e împletit cu cel al focului din vatră: „*Di străin și sânt, măi frati, / Nișt focu-n vatrî nu-ni ardi; / Eu suflu ca să-l aprind, / Aiști lacrini mărg ș-al sting*" (AF, 1954, ms. 63, f. 91; Goian – Dubăsari; inf. Emilia V. Bronici, 24 ani; culeg. A. Novac) [8, p. 83]. Vatra ca întruchipare și suflet al casei e un loc sacru ocrotit de divinitățile feminine, de strămoșii familiei, neamului, tribului. Fiind legată de foc și de pregătirea hranei, este „un centru vital și un adevărat sanctuar, unde se cinsteau zeii, unde se aduceau jertfe închinate strămoșilor – păzitori ai casei. O vatră avea nu numai fiecare casă, ci și fiecare așezare, sat sau oraș; aici se desfășura viața religioasă, se țineau adunări, judecăți, se primeau soli din altă parte etc. În toate culturile tradiționale, sediul strămoșilor e legat de vatră; de aceea, ea va juca un rol important în obiceiurile de naștere, de nuntă sau de înmormântare. [...] Vatra și hornul vetrei reprezentau un canal de comunicare între oameni și forțele supranaturale; din acest motiv, lângă vatră, se făceau vrăji și farmece, aici se spuneau basme, legende, ghicitori etc." [1, p. 198].

Vatra e motivul revenirii străinei Ana (*Ignat și Ana* de V. Beșleagă) din peregrinări: „Alții – băieți, fete – s-au dus de au învățat meserii, lucrează pe la fabrici, uzine, eu n-am putut și m-am întors la vatră" [7, p. 379].

Focul aprins cu despicăturile de stejar în soba mătușii lui Onache (Povara bunătății noastre de I. Druță), îl transcende acasă, în lumea copilăriei: „parcă te-ai fi pomenit pe cuptorul maicii tale. După atâtea focuri făcute cu cărbuni, cu surcele, cu despicături de brad, cu buruieni uscate într-un fund de tranșee, un mândru foc de stejar a venit să-l mângâie pe Onache, să-i spună bun venit și, lăcrămând de fericit ce era, Onache se gândea: ce noroc că ne-am legat soarta cu aceste păduri josute de stejar, viețuind pe acest blagoslovit pământ împreună!" [12, p. 52]. Și tot gândul la vatră îl păzește: „Îl păzea însă Dumnezeu, pentru că în adâncul inimii îi lumina visul întoarcerii la vatră, la pământul lui, la nevestica cea cu ochi căprui și zâmbitori. [...] Întoarcerea la vatră trebuie plătită, oricât ar fi costat, pentru că cei ce nu se întorc riscă să rămână pentru totdeauna între două maluri, între două focuri. La urma urmei, globul pământesc nu e decât o pustietate dacă sufletul nu are un petic de pământ al lui, stropit cu sudoarea, cu sângele strămunilor și lăsat moștenire nouă, pentru ca și noi, după ce ne-om fi trăit veacul, să-l trecem moștenire urmașilor noștri" [12, p. 45-46]. Focul din vatră e aici motivul venerării pământului-mumă, al relației dintre cele două elemente esențiale ale naturii. Prozatorul I. Druță excelează simbolul focului ca motiv al dorului de casa părintească și în povestirea *Clopotnița*. Un simplu foc din frunze uscate și crengi, „aprins undeva într-un fund de livadă", îi răscolesc lui Horia amintirile de Bucovina, de satul natal, de casa părintească. Și aceste amintiri îl conving că focul „e unul din cele mai vechi semnale de luptă – luptă pe viață și pe moarte" [13, p. 540].

Același focul-jale, foc-dor, e pentru eul liric din versurile populare:„*Arde foc inima-n mine, / Da nu mă prișepe nime, / Numai șeriul și pomântul / Și de sus Dumnezău Sfântul, / Și maica de la mormânt, / Că e-ni știe a neu gând*" (AF, 1947, ms. 23, f. 7; Cocieri – Dubăsari; inf. Ion N. Verlan, 72 ani; culeg. P. Crivițchi) [8, p. 85] stihia care îi macină inima, sufletul și-l face să-și deplângă soarta de copil orfan.

În romanul *Povara bunătății noastre* este intertextualizată și forța distrugătoare a focului: „Ciutura s-a aprins pe la miezul nopții. Ciuturenii dormeau duși și

nimeni nu știa cum și de unde s-o fi năpustit peste sat vârtejul cela de flăcări. Țineau focul în vetre cu săptămânile, iar când îl pierdeau, împrumutau jăratic de la vecini, ducându-l la fuguța într-o cârpă ce scânteia și fumega întruna. O fi furat noaptea o scânteie din cârpa cuiva. Două sute de acoperișuri de paie și stuf, înghesuite într-o văgăună, o flacără repezită sus, până în moalele cerului – și s-a zis cu Ciutura...” [12, p. 59-60]. Flăcările devoratoare au distrus într-o noapte cu ploaie Clopotnița: „când cătăm noi, o zare de foc fierbe în vârful dealului. Și para focului celuia tot crește și crește acolo unde era mai înainte Clopotnița, acoperind tot cerul. De plouat ploua, dar ce folos?! Nu degeaba spun bătrânii că ceea ce aprinde fulgerul, nu mai poate stinge mâna omului. Cu cât tuna, cu atât creștea para în vârful dealului, și a tot încolăcit Clopotnița de jur-împrejur, până n-a rămas nimica dintr-însa...” [13, p. 538]. În episodul respectiv se face trimitere nu doar la foc, ca materie care poate distruge totul, ci și la lipsa curajului din partea oamenilor, care de frică nu au luat măsuri ca să împiedice răspândirea stihiei pirice.

Focul malefic, aflat în inima pământului, își găsește reflectare în nuvela *Se caută un paznic* de Vlad Ioviță. Pe de o parte, este evocat într-un blestem: „În flăcările iadului o să arzi, ticălosule, în cele mai strașnice chinuri o să te zvârcolești și neamul tău blestemat o să fie în vecii vecilor. Amin” [3, p. 167], iar, pe de altă parte – ca element indispensabil al iadului în care ard sufletele păcătoșilor: „–Pregătiți cazanul, – porunci căpetenia dracilor. – Puneți pe foc și... / – Și? – deschise Ivan un ochi. / – Și s-a zis cu tine, – râse Scaraoțchi” [3, p. 175].

Valența benefică sau pozitivă a focului este dezvăluită în romanul lui I. C. Ciobanu *Cucoara*. Aici, stihia pirică, alături de noapte, ploaie, ninsoare „au un farmec aparte. La gura sobei, când duduie focul, auzi povești; în preajma focului, noaptea în câmp, auzi cum dă târcoale în jurul rugului istoria. Omul se simte mai tare alături de foc. Fără foc omul e singur, cu focul alături el capătă un bun și vechi tovarăș: omul poartă grija focului și focul are grijă de om” [14, p. 231].

Coordonata pozitivă a stihiei pirice, după cum menționează și filosoful Gaston Bachelard în lucrarea sa *Psihanaliza focului*, o vom descoperi în „temele focului valorizate din punct de vedere sexual” [15, p. 65]. Relaționat cu acvaticul care potoală piricul: „*Frundzâșoară de-un tirău, / Drumul șel de ni-al mărg eu / Nu-i fântână, nișî pârău, / Să-ni potoale focul neu*” (AF, 1947, ms. 23, f. 7; Cocieri – Dubăsari; inf. Ion N. Verlan, 72 ani; culeg. P. Crivițchi) [8, p. 111], focul în lirica populară e întruchiparea dragostei, a tensiunii sexuale și a fecundității: „*– Fetișoarî-surioarî, / Ochii mândrei mă omoară, / Inima mi-a pus în foc, / Dău să-i spun – iaca nu pot*” (AF, 1961, ms. 138, f. 411; Doroțcaia – Dubăsari; inf. Irina I. Andronache, 22 ani; culeg. M. Savin, E. Bâtcă) [8, p. 109].

Urmărind linia denotativă folclorică, expusă anterior, focul ca simbol al dragostei este transfigurat în nuvela *Un hectar de umbră pentru Sahara* de Vlad Ioviță: „Băiatul încremenise și el, vrăjit, paralizat. Pierduse graiul. Nu putea face un pas, o mișcare. Sângele înghețase în el, tot. Și voința. Șarpele nu era un șarpe obișnuit. Era mai mult decât o reptilă. Și nu era șarpe, ci șerpoaică. Da, fiindcă citi în ochii ei ceva asemănător cu ruga, cu patima, cu focul mistuitor. La oameni acest foc dragoste se numește” [3, p. 389]. Detaliile prezentate de prozator ne motivează să presupunem că în fragmentul respectiv, focul din privirea șerpoaicei e și o caracteristică a ochiului nefast, numit în magia populară „deochi” sau „farmec”, de unde și paralizia lui Simion în fața privirii scrutătoare. Ca simbol al dragostei este prezent și în romanul *Podurile* de I. C. Ciobanu. Personajul Toader, îndrăgostit, simte un foc în coșul pieptului care nu mai are „stăvilă” [4, p. 52].

În concluzie exemplele consemnate în prezentul studiu ne demonstrează o gamă extinsă de semnificații transfigurate de scriitorii autohtoni în prozele lor, pornind nemijlocit de la aserțiunile creatorului anonim privind dimensiunea mitico-folclorică a stihiei pirice, contextualizată filosofic, după cum am reușit să observăm, în creațiile populare.

Referințe bibliografice:

1. Evseev Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Amarcord, 1994. 221 p.
2. Comanici Germina, Popescu Alexandru, Stoica-Vasilescu Lia. *Focurile de peste an*. În: *Revista de etnografie și folclor*. 1971, nr. 1, p. 71-77.
3. Ioviță Vlad. *Friguri: nuvele*. Chișinău: Literatura artistică, 1985. 427 p.
4. Ciobanu I. C. *Scrieri*. Vol. 2. Chișinău: Literatura artistică, 1978. 612 p.
5. Băieșu Nicolae. *Sărbători Domnești (închinate Maicii Domnului și Mântuitorului). Studiu: Culegere de texte etnografice și folclorice*. Vol. II. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007. 432 p.
6. Gălușcă Tatiana. *Folclor basarabean adunat din județele Soroca, Bălți, Orhei*. Vol. 2. Bălți: Cuget Moldovenesc, 1938. 52 p.
7. Beșleagă Vladimir. *Zbor frânt. Ignat și Ana: Romane*. Chișinău: Litera, 1997. 420 p.
8. *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului: (Texte inedite)*. În 2 volume. Alcăt.: Nicolae Băieșu et. al. Vol. II. Chișinău: S. n., 2009. 554 p.
9. Matcovschi Dumitru. *Bătuta*. Chișinău: Literatura artistică, 1979. 288 p.
10. Matcovschi Dumitru. *Focul din vatră: Roman*. Chișinău: Literatura artistică, 1982. 230 p.
11. Druță Ion. *Scrieri în 4 volume*. Vol. 1. Chișinău: Literatura artistică, 1989. 534 p.
12. Druță Ion. *Scrieri. În 4 volume*. Vol. 2. *Roman, nuvele*. Chișinău: Literatura artistică, 1989. 496 p.
13. Druță Ion. *Scrieri în 4 volume*. Vol. 3. *Biserica albă: Roman; Clopotnița: Povestire*. Chișinău: Hyperion, 1990. 552 p.
14. Ciobanu I. C. *Scrieri*. Vol. 3. Chișinău: Literatura artistică, 1978. 678 p.
15. Bachelard Gaston. *Psihanaliza focului*. Trad. de Lucia Ruxandra Munteanu. Bucureşti: Univers, 2002. 139 p.

ION DORU

ȘEZĂTORILE DE ALTĂDATĂ, REÎNVIATE CU POVEȘTI, JOC ȘI MELODII DE SUFLET

În condițiile în care interesul copiilor și tinerilor pentru obiceiurile strămoșești este din ce în ce mai scăzut, iar adunările specifice culturii tradiționale au decăzut în favoarea metodelor de socializare moderne, membrii cercului folcloric „Hora satului”, elevi ai claselor IV, V, VIII de la gimnaziul „Mihai Eminescu" din Cantemir au readus la viață șezătorile de altădată, organizând o șezătoare cu genericul „La furcă" — adevărată capodoperă cu datinile, tradițiile și obiceiurile neamului nostru. Programul șezătorii a fost unul consistent și interesant — snoave, poezii și cântece vechi, noi, proverbe și zicători, ghicitori, cimilituri, frământări de limbă, bancuri, jocuri, farmece și superstiții, dansuri populare — toate fiind însoțite de feeria sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou.

Îmbrăcați în straie de sărbătoare, băieții și fetele (gospodarul casei — Constantin Duminică, cl. VIII, alături de care a fost Daniel Scutelnic, alaiul din jurul lor l-au constituit gospodina casei — Alina Dușchina, alți elevi talentați), ghidați cu iscusință de profesoara de educație muzicală Lucreția Butuc, au reînviat o șezătoare, care ar putea fi considerată varianta tradițională a „serii fetelor".

În trecut, aceste adunări aveau, la fel ca petrecerile din ziua de astăzi, diferite teme, în concordanță cu realitățile vremii. Pentru eveniment, elevii au ales să pună în scenă o șezătoare de tors, cusut, împletit și alte deprinderi utile, tradiționale în perioada de iarnă pentru gospodinele satului. Astfel că au încercat să aducă împreună pe cei care vor să învețe să toarcă, să coase și pe cei care știu deja aceste deprinderi de la mamele și bunicile lor, în felul ăsta să discute, să facă schimb de păreri, de cunoștințe, de lucruri demult uitate. Tot evenimentul a fost gândit ca șezătoare, acuma multă lume se cunoaște pe Facebook sau pe alte medii de socializare; e mai aproape de spiritul culturii tradiționale să ne cunoaștem față în față și să putem să vorbim așa, ca oamenii. Ca la orice șezătoare așa cum trebuie, au fost de toate: povestiri hazlii, ghicitori, snoave, cântece și jocuri din bătrâni, căci ce fel de șezătoare unde nu se cântă, nu se joacă, dar se lucrează.

Pentru a da tonul activității, la început, doamna profesoară le-a explicat celor prezenți ce este o șezătoare, ce se întâmpla la acest fel de adunări și care era rolul lor în societatea românească. Era o chemare la șezătoare: *Foaie verde de cicoare/Hai cu toți la șezătoare!*, de obicei, sâmbăta seară sau duminica după slujbă, sau în ajunul sau chiar de sărbători. Erau mai multe tipuri de șezători, unele în care venea fiecare cu lucru de acasă, cum au făcut și gimnaziștii, și erau șezători la care gazda dădea de lucru. Venea ziua respectivă, undeva seara se adunau fetele, prima dată, la casa gazdei, erau invitate în casă, se spuneau diverse formule de politețe, după care lucrau, cântau, se mai întindeau la povești, cine știa și avea voce mai frumoasă cânta singură, cântau și-n grup, spuneau și ghicitori, bârfele satului. La un moment dat soseau și băieții, mai la sfârșitul șezătorii, de obicei veneau și cu ceterași, cerându-și permisiunea de a se așeza în șezătoare, participau și ei, unii și lucrau, chiar la împletit ciorapi, deci făceau și lucruri care acuma nu ai zice că le-ar face băieții și nici nu le-am asocia cu muncile bărbătești. Una dintre funcțiile principale ale șezătorii, pe lângă cea evidentă, de lucru, era cea matrimonială:aici se cunoșteau tinerii, se înfiripau anumite povești, era o pregătire pentru măritiș, le-a explicat dna Lucreția Butuc.

Într-un final, chiar spre spartul șezătorii, atât băieții cât și fetele, au dat startul la o horă, în care s-au prins cu toții și care a venit ca o cunună a acestei acțiuni cultural-artistice cu caracter educativ, cognitiv, de suflet. Aici m-am simțit ca la bunei, la țară, a spus una din fete, aceasta fiind, de fapt, opinia tuturor participanților.

Apa – izvorul vieții

CIOLACU IULIA,
șefa filialei N4 a CRDI „M. Sadoveanu”

„Pentru tine ființăm, apă sfântă, zare albastră”
Nicolae Dabija

Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a nominalizat perioada 2005-2015 Deceniul Internațional „Apa pentru viață”, cu scopul ridicării nivelului cunoștințelor privind starea și protecția apelor naturale.

Biblioteca N4 din cartierul Soroca Nouă, or. Soroca a CRDI „M. Sadoveanu” a întocmit un program de activități pe anii 2005-2015 „Apa pentru viață”. Ea este o bogăție fără seamăn pe pământ.

La realizarea acestui program am contribuit prin diferite activități: Ore ecologice; Victorine literare; Expoziție de carte; Esee; Scrisori de alarmă despre starea râului Nistru, a fântânilor și izvoarelor.

Recent, colaboratorii bibliotecii în parteneriat cu elevii clasei a V-a „B”, liceul teoretic „Constantin Stere” am petrecut ora ecologică „Apa izvorul vieții”. A fost vernisată expoziția de carte „Apa miracolul vieții”. Elevii: Bugai Emilia, Zuza Paula, Buzurniuc Alexandra, Sugailo Adelina, Seredenco Emilia ș. a. au prezentat comunicări, informații despre apă.

A fost organizat un concurs de desene și postere la tema „Apa este viață, o prețuim îndeajuns?”. Elevii au prezentat un recital de poezie din creația poeților neamului nostru: Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc ș.a., chemându-ne prin versurile sale să prețuim această bogăție - Apa. Prin activitatea respectivă ne-am străduit să cultivăm copiilor bunătate, dragoste, să ocrotim fiecare izvoraș cu murmur cristalin.

În final am conștientizat, că omul nu poate trăi fără apă și că noi trebuie să contribuim la păstrarea și prosperarea apei - sursa principală a vieții.

NICOLETA CULEA,
profesor, Școala de Arte „Maria Cibotari”, or. Cahul

Steaua Chișinăului – Steaua Moldovei

Festivalul–Concurs Național de Muzică Ușoară „Steaua Chișinăului - Steaua Moldovei 2015”, ediția XXI, organizat de către fondatorul Traian Vasilcău, primul de acest fel ca amploare culturală în republică, dar si cel mai longeviv dintre concursurile de acest gen, e o rampă distinctă de mărturisire a celor mai înzestrați aspiranți la splendoarea muzicală a țării, a Europei și a lumii.

Menționez că „Steaua Chișinăului – Steaua Moldovei” e unica acțiune de acest gen, unde participă candidați din toate raioanele republicii, ce evoluează cu o singură piesă interpretată doar în limba română. Pe data de 22 noiembrie a avut loc preselecția concurenților dintre care la secțiunea copii, vârsta 8-14 ani au susținut-o 9 interpreți, iar la secțiunea tineri cu vârsta cuprinsă între 14-30 ani - 11 promotori. Gala Laureaților „Steaua Chișinăului” s-a desfășurat la 9 decembrie, laureații au fost gata să-și afirme talentele și să se lanseze pe piața muzicală.

Din orașul și raionul Cahul, capitala de sud a Moldovei, la preselecție au participat 7 concurenți, dintre care au trecut preselecția și s-au prezentat în Gala Laureaților: Levcenco Anastasia (secțiunea copii), a fost apreciată cu premiul mare în valoare de 16000 lei, Belecci Nicolae din satul Giurgiulești (secțiunea tineri) s-a clasat pe locul II, premiat cu 6000 lei și cahuleanca Balțeanu Nina, apreciată cu premiul special - o chitară.

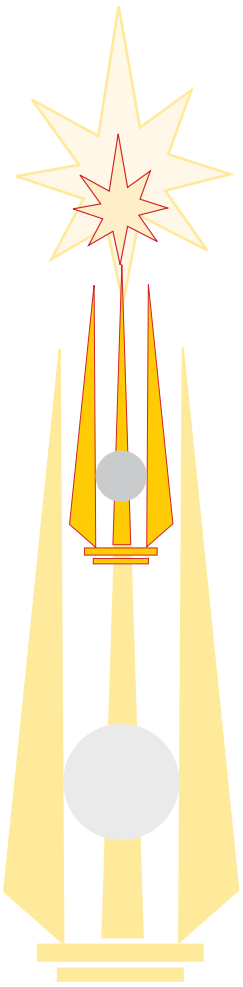

Marele Premiu și Trofeul Festivalului, în valoare de 21000 lei a fost acordat Polinei Stefoglo din Vulcănești. Rampă de promovare a copiilor și tinerilor dotați cu har artistic incontestabil, Festivalul își propune să rămână și în continuare, conform celor 21 ediții realizate, locul de întâlnire a valorilor muzicii tinere și de perpetuare a lor în partimoniul cultural al capitalei și republicii.

De la fondare, festivalul a lansat peste 200 de nume noi, unele din ele devenite notorii în timp și laureate ale numeroaselor festivaluri internaționale.

OLGA MARDARI, Școala Raională de Arte Plastice N. Moisei, or. Telenești

Deschide-ți inima de sărbători

Cu acest generic s-a desfășurat Expoziția internațională concurs „Tradiții de Iarnă”, organizată de Școala raională de arte plastice „N. Moisei”, or. Telenești în parteneriat cu Asociația Cultural-Științifică „Vasile Pogor” din Iași.

Sala de festivități a Consiuliului Raional Telenești a fost gazda acestei expoziției. Chiar din holul clădirii Consiliului Raional te întâmpinau minunatele și misterioasele desene ale copiilor. În lucrările lor iarna parcă a coborât dintr-o poveste. Culorile pastelate, dar și mai aprinse îi făceau pe spectatori să soarbă din frumusețea iernii văzute prin ochii copiilor. Și iată se aud clopoței și un glas zglobiu întreabă:

— Primiți colindătorii?

— Desigur primim. Și căprița, și căluțul.

Organizatorii acestei sărbători au invitat copii din instituțiile de învățământ care au întregit sărbătoarea cu clinchet de clopoței și cu dulci flori de măr.

Obiectivele activității de a valorifica cunoștințele participanților la Expoziția – Concurs și de a promova cele mai importante informații generate de lucrările prezentate au fost atinse.

Cu un cuvânt de salut a venit președintele raionului Telenești doamna Diana Manoli.

Asociația cultural-științifică „Vasile Pogor” din Iași este un promotor și un susținător în promovarea tinerelor talente. La sărbătoare au mai participat și reprezentanți ai Școlii de arte plastice „A. Sciusev”, or. Chișinău, Școala de arte Călărași, Școala de arte „M. Dolgan”, Sângerei.

Tot alaiul a fost susținut de profesorii și elevii Școlii de muzică „Academician Gheorghe Mustea”, Telenești, care au inundat sala cu melodii frumoase. Aici la Telenești, la 18 decembrie 2015 și-au dat mâna toate genurile de artă: muzică, arte plastice, teatru, arte decorative.

De mai multe manifestări de acest gen au nevoie copii noștri – susține doamna Caprian Svetlana, directorul Școlii raionale de arte plastice „N. Moisei”, Telenești; Timpul pe care îl petrec alături de pedagogii lor aduc negreșit rezultatul mult așteptat.

Copiii încadrîndu-se în activitățile școlilor de arte, fac cunoștiință cu tainele frumosului încă de mici, astfel dezvoltându-și gustul estetic, dragostea față de tradițiile neamului, crescând buni cetățeni ai acestei țări.

Președintele Asociației Cultural - Științifice „V. Pogor” din Iași, domnul Teodor Bivol a împărțit copiilor diplome și le-a urat Drum bun pe tărâmul artelor.

În amurgul serii la Telenești se mai auzeau clinchete de clopoței. Astăzi, s-a mai construit un pod virtual, din desenele copiilor între cele două maluri ale Prutului.

În ele, în acele lucrări nici o urmă de tristețe, de agresivitate sau ură, era pus sufletul curat al copilului, curat ca zăpada, ca oglinda neamului, cu nămeți, cu ninsori, cu babe de zăpadă, cu urători. Aici și acolo se colindă în aceiași limbă, se colindă cu aceleași culori. Copii noștri sunt mai mult decât niște parlamentari.Ei sunt mesagerii frumosului. Astăzi și-au deschis inima și au demonstrat că bucuria sărbătorilor de iarnă nu are graniță.

Oaspeți ai sărbătorii a fost și echipa Magazinul Copiilor de la Moldova 1, care au surprins chipurile luminate ale copiilor.

MARIA BORTĂ, s. Costești, Ialoveni

Clubul „**Engleza pentru Toți**”

Recent, Biblioteca Publică Costești, a implementat un serviciu nou - clubul „Engleza pentru Toți”. Am lansat acest serviciu în parteneriat cu Primăria și cu voluntarii Corpului Păcii, Cynthia Katocs și Rochelle Higgins, care vor activa în teritoriu,timp de 2 ani.

La ședințele clubului participă beneficiari, cu vârsta de la 5 până la 71 de ani.

Copii, părinți, tineri, bunei, profesori, tinere mămici cu bebeluși, toți vor să învețe sau să avanseze în engleză. Clubul de Engleză va avea loc în fiecare duminică, în cadrul Bibliotecii Publice Costești. Orele sunt gratuite pentru doritori.

Acest serviciu a atras atenția mass media, astfel chiar la a doua ședință am avut ca oaspeți reporteri ai postului de televiziune „Canal 2”, care au luat interviuri de la participanți.

În urma implementării acestui serviciu ne bucurăm nespus de mult, că membrii comunității sunt satisfăcuți. S-a îmbunătățit imaginea bibliotecii și a bibliotecarului în comunitate, a sporit numărul utilizatorilor și diversificarea lor. Serviciul acesta atrage noi parteneri și noi oportunități de dezvoltare și modernizare a bibliotecii. Sperăm să avem și în continuare o colaborare fructuoasă și durabilitate.

MARIA ROMANCIUC,
specialist principal DCTST Ștefan Vodă.

Maria Bieșu - 80 de ani de la naștere

Două mari personalități plecate în eternitate, Maria Bieșu și Grigore Vieru au fost patronii spirituali ai evenimentelor culturale desfășurate pe parcursul anului care a pleacat. La Ștefan Vodă, fiind personalitate băștinașă, cu care se mândrește întregul raion, M. Bieșu și-a ocupat locul binemeritat, iar evenimentele culturale au fost speciale, deoarece marea artistă a neamului ar fi împlinit anul acesta 80 de ani. Pe parcursul anului s-au desfășurat mai multe activități culturale legate de numele Primadonei, cele mai majore fiind: 12 mai 2015 — concert de comemorare a M. Bieșu cu artiști emeriți de la Teatrul Național de Operă și Balet din Chișinău, cât și cu elevii școlii de Arte, M. Bieșu” din Ștefan Vodă, 3 august - 80 ani de la nașterea Mariei la Ștefan Vodă a fost organizată o expoziție jubiliară cu genericul, Ave, Maria!”.

La 22 noiembrie — la inițiativa Direcției Cultură, Tineret, Sport și Turism Ștefan Vodă în parteneriat cu primăria Volintiri a fost organizat un Itinerar la baștina Mariei Bieșu, iar în incinta școlii de Arte care îi poartă numele, tot în această zi s-a desfășurat cea de-a II-a ediție a festivalului concurs raional de interpretare vocală, „Pe urmele Primadonei Maria Bieșu”.

Duminică dimineață prieteni și colegi de-a Mariei de la Academia de Științe, Uniunea Muzicienilor, jurnaliști, cei, care au cunoscut-o și au admirat-o au venit la casa părintească de la Volintiri, unde au fost întâlniți de surorile Primadonei Parascovia și Valentina, cât și de primarul satului Nicolae Moiseev, alături de săteni de toate vârstele. Fiecare obiect din casa unde s-a născut și a crescut Maria Bieșu își depănau în felul lor amintirile frumoase, de parcă acuși de undeva vor apărea și stăpânii ei — Tatiana și Luca Bieșu împreună cu celebra fiică.

Mariei i-a fost menit să ajungă o mare cântăreață. Dar nu în țara lui Beethoven și nici în țara lui Mozart. N-a venit pe lume dintr-un neam mare, bogat, cu moșii întinse. Asemenea Mariei Cebotari, s-a născut într-o familie de oameni simpli, dar înzestrați de Dumnezeu cu cele mai frumoase haruri – dragostea de viață și de oameni. Oare bănuiau ei cine va fi noul venit în casă, în sat, în țară?

De la casa părintească oaspeții dragi veniți la Volintiri au urmat firul amintirilor la biserica din sat, unde Maria a fost botezată, și unde a deprins primele lecții muzicale, după cum aflăm din amintirile sopranei.

Cu drag și-a amintit mereu de părinți — tata, avea un glas de bariton, iar mama îi cânta în unison, cântau frumos în duet. Deseori, pe la sărbători tata, mândru că mă are, mă cocoța pe masă și mă îndemna să cânt: Hopa, hopa de trei ori, /Că miroase gur-a flori/și buzele a micșunele/ca ochii măicuței mele.

Cântam în corul școlii. Deși eram încă mică simțeam și mă supăram când se cânta fals. La un moment dat am descoperit că pot cânta pe toate vocile: de la cele mai joase până la cele mai înalte. Devenisem solista corului. Tata mereu era în sală, bucuros și mândru, când eu cântam, el lăcrăma de fericire".

Mormântul tatei, Luca Bieșu, părea întristat și singuratic, fiindcă de 3 ani încoace fiica sa cea mai mare Maria n-a mai dat pe la el. Poate că s-au întâlnit acolo în ceruri, cine știe, numai că tăcerea apăsătoare răscolea sufletele surorilor rămase orfane de soră.

Apoi a urmat vizita la casa de cultură din sat, unde probabil și-a croit drumul cântecului Maria. Aici erau așteptați de artiștii amatori din sat, care printr-o expoziție frumoasă și măiestrie teatrală au redat momente din viața sătencei lor și au cântat cântecele de la vatră. Liceul din sat, care-i poartă cu mândrie numele și-a primit oaspeții cu ușile larg deschise și cu un montaj literar dedicat Primadonei.

Festivalul concurs raional de interpretare vocală, „Pe urmele Primadonei Maria Bieșu" a înscris în concurs 19 concurenți - elevi de la școlile de arte din raion, cât și de la școala de muzică, „Maria Bieșu" din Chișinău, precum și tineri artiști amatori din raion.

Ca și anul trecut juriul a fost constituit doar din reprezentanți de la Uniunea Muzicienilor, cât și Teatrul de Operă și Balet, „Maria Bieșu" și anume: Leonid Gorceac – președintele Uniunii Muzicienilor, președintele juriului, Mihai Cocieru – vicepreședintele Uniunii Muzicienilor, Igor Țurcan - solist, Teatrul Național de Operă și Balet, „Maria Bieșu", Irina Vinogradova – soprană, maestru în arte, Teatrul Național de Operă și Balet, Tamara Mahaev - maestru de concert, maestru în arte, care a lucrat în permanență cu ilustra cântăreață Maria Bieșu. La finalul concursului, până juriul a hotărât verdictul său, în scenă și-au depănat amintirile despre Maria Bieșu sora cântăreței dna Valentina Chiriliuc, dl Mitrofan Ciobanu — academician, doctor habilitat în științe fizico-matematice, profesor universitar (băștinaș din raionul Ștefan Vodă, s. Copceac), Ion Bujor – cineast, jurnalist, laureat al mai multor festivaluri internaționale de film documentar, membru al Federației Internaționale a Jurnaliștilor, băștinaș din Volintiri, raionul Ștefan Vodă, dl Vasile Gherman, vicepreședintele raionului Ștefan Vodă. Înainte de a citi rezultatele concursului, membrii juriului, mai întâi, au vorbit despre colega și prietena care a fost Maria Bieșu.

Premiul Mare a festivalului a rămas în școala de Arte, Maria Bieșu" elevei Tina Verebcean, 16 ani.

Locul I i-a revenit Cătălinei Iscanderov din s. Tudora.

Locul II a plecat la Volintiri datorită participării în concurs a celui mai mic (9 ani) concurent cu numele Sardari Vitalie. Locul III l-au împărțit Elena Deliu eleva școlii de arte Olănești și Ana Valeria Dumitrașcu, eleva școlii de arte, „M. Bieșu", Ștefan Vodă.

La categoria de vârstă 17-35 de ani locul I a revenit Dorinei Caijbârna, s. Talmaza. Locul II nu a fost acordat, iar de locul III s-au învrednicit Braguța Sergiu (Ștefan Vodă) și Sardari Ana (Volintiri).

Printre amintirile Mariei Bieșu găsim evenimente ce te face să meditezi: „Odată în centrul satului, lângă biserică am auzit deodată o cântare neobișnuită, care venea parcă de deasupra capului meu, din cer. M-am oprit mirată, dar și speriată totodată și m-am uitat în sus. Pe stâlpul din fața mea atârna ceva, ca o pălărie mare, din care ieșea cântarea ceea frumoasă. M-am așezat sub stâlpul acela și am stat mult, până am ascultat toate cântecele până la capăt. Am aflat că a cântat Tamara Ciobanu. Prima dată auzeam acest nume, nici să-mi treacă prin gând că, peste ani, avea să-mi devină apropiată și dragă. Prima dată ascultasem Doina, lăcrămam fără să vreau, pentru întâia oară auzeam radioul, nici nu bănuiam că și eu o să cânt la radio. Am venit fuga acasă și i-am spus mamei că există o lume, care nu se vede și unde oamenii cântă și atunci când le este greu".

Maria Bieșu a plecat într-o lume care nu se vede, dar cântecul ei va rămâne să aline sufletele omenești și la bine și la greu.

PAVEL POPA, Institutul de Filologie, AȘM

VOALUL MIRESEI – AURĂ DE ROMANTISM, ENIGMĂ ȘI FEMINITATE

Voalul miresei, această bucată de țesătură fină, transparentă, ce continuă și în actualitate să simbolizeze divinitatea fetei în prag de a se căsători, ne transferă alegoric în misterioasele vremuri ale antichității. Fiind pe parcursul istoriei dezvoltării diverselor culturi strâns împletit cu narațiunea rochiei de mireasă, simbolistica voalului a suferit importante schimbări în funcție de cultura și tradiția fiecărei zone, civilizații, epoci istorice, religii și, nu în ultimul rând, de vogă. Moda oricând a promovat variate obișnuințe distincte la un moment dat unui mediu social: ținută, gust, predilecții pentru un anumit fel de a se îmbrăca. Având diverse forme geometrice, culori robuste și confecționat din țesături neamestecate cu croieli visătoare, voalul tăinuia parțial chipul tinerei mirese, oferindu-i un plus de senzualitate.

În tradiția nupțială românească voalul mai este numit *văl, fata, ghirlandă* (în Basarabia), *hobot, procov, sovon, tulbent, zaimf, balț, șlaier* (în Transilvania), *nimiteț, nemitez* sau *nemiteț* (în satele r. Storojineț, Bucovina). În perimetrul Storojinețului sunt răspândite mai multe cântece despre nimiteț. Propunem un exemplu: *Legea ta de nimiteț / Mult ești supțirel și creț / Și-amăgești copilele / Și le acoperi gâțele, / Și le iei codițele / Când li-i lor lumea mai dragă, / Le pui pânzătură albă* [1, p. 178].

Coexistent cu cele mai esențiale însemne nupțiale caracteristice miresei cum ar fi: *inelul, coronița, rochia* ș. a., *voalul* – simbolul vocabularului decorativ-vestimentar, reprezintă o bucată de pânză țesută (o țesetură) de formă dreptunghiulară, tricotată pe la margini, uneori și pe întinsul ei, care întruchipează o emblematică adevărată și exigentă a unor rituri de trecere de la un stadiu la altul al omului. Acest simbol-obiect inițiatic era țesut din fibre textile de **cânepă** – însemnul durabilității, sănătății, virilității și fecundității, candoarea spirituală a miresei, a vieții cuplului în continuare, dar și a obiceiului ancestral de-a folosi planta respectivă în scopuri practice, recreative, uneori infernale. Despre cultivarea și recoltarea cânepii pe teritoriul dintre Nistru și Prut au existat mai multe melodii. În cântecul *Foaie verde și-o lalea* (s. Jura, r. Râbnița, inf. Anatolie Moraru, n. 1954) sesizăm dragostea dintre doi tineri, hărnicia prin iscusința de a culege planta fir cu fir, punând-o snop la snop, și frumusețea tinerei fete, bună de măritat, asemuindu-i expresivitatea feței cu culoarea focului, cu trandafirul și cu norocul: *Să mă duc la Jura mea cânepa / Ca să-mi văd ibovnica, / Cum culege (în original alege) / Cum culege, cum culege cânepa. / Și o pune snop la snop, / Fața ei plină de foc, / De muncă și de noroc, / Și-o culege fir cu fir – / Fața ei un trandafir; / Eu mă duc ca să-i ajut, / Ea mă-ndeamnă s-o sărut* [2, p. 391]. Și Călușarii preparau din semințe de cânepă fierte, pisate și strecurate, o pastă-anestezic, denumită *Laptele boului* (Someș) sau *Julfă* (jufă, julfă, juflă în Basarabia), *Pelincile Domnului, Pelincile lui Hristos, Scutecele lui Iisus*, turte vestite în zona Moldovei, pregătite în Ajunul Crăciunului — simbolul Nașterii Domnului, „ce se împarte vecinilor pentru pomenirea morților. Cânepa se întâlnește și în actele de magie premaritală" [3, p. 32-33]. De asemenea turta cu jufă se prepara și în Basarabia: „Jufa se pregătește din lapte de buhai. Se pune laptele la fiert și când fierbe, se ridică o spumă. Spuma se scoate mereu cu o lingură de lemn. Apoi spuma asta se prăjește cu ceapă multă și untdelemn" (s. Danu – jud. Bălți, [azi r. Glodeni]; „de la mama"; culeg. L. Pasiutevici). [4, p. 75.] „Se face un aluat obișnuit. Se taie turte rotunde și se pun la copt. Se ia jufa și se amestecă cu zahăr (nu cu ceapă și undelemn). Când turtele s-au copt, se pune pe fiecare turtă câte o leacă de jufă" (s. Danu – jud. [Bălți, azi r. Glodeni]; „de la mama"; culeg. L. Pasiutevici). [4, p. 75.] „Dacă vre să facă julfă, prăje sămânța [de cânepă] pe plită ș-o usca. Pune în hârgău ș-o freca cu macahonu. Ș-o făce lapte. Laptele cela îl fierbe în ceaun. De deasupra lua [spuma] ca la urdă. Acea era julfă. Cu julfă unge varzarele, mânca ș-așă. Coce turte pe plită și le rupe în julfa ceea și tare erau bune" (Hiliuți – Râșcani; inf. Olga I. Manole, n. 1909; culeg. A. Furtună) [5, p. 92].

Potrivit filozofului român Mircea Eliade, ierburile de leac (cânepa – plantă erbacee) „își datorau importanța unui arhetip ceresc care este expresia arborelui cosmic, a arborelui vieții" [6, p. 465].

Concomitent, voalul miresei putea fi confecționat: din **in** – cel mai arhaic simbol divin apărut până la era noastră, conferit de către egipteni zeiței Isis și de greci – zeiței Minerva, ce a simbolizat rafinamentul, rezistența, frumusețea țesăturilor brodate cu fir de aur, divinitatea prin veșmântul atât al principilor, cât și al preoților misirlii, uzitat la ceremoniile susținute la templu sau la palat; din **bumbac** – semnificând respirația, iar floarea lui de culoare crem – fericirea, spiritualitatea, optimismul, finețea; din **lână** – simbolul căldurii, elasticității; din **mătase** – însemnul luciului, sensibilității ș. a. Prin finețea firelor era stabilit statutul, starea economică și intelectuală a persoanei ce folosea voalul. Pânza obținută în urma țeserii voalului ilustra frumusețea rară a obiectului respectiv, iar frumusețea pentru români este un cult mult onorat, „cine, în adevăr, n-a admirat acele țesături țărănești în care culorile sunt combinate cu arta desăvârșită, deși izvorâtă numai din instinct, iar nu din vreo cultură primită! Figuri regulate geometrice, iar nu paseri și alte animale – ca la alte popoare vecine... – împodobesc aceste țesături și fac un contrast izbitor, prin formele lor cu totul regulate, cu fi-

gurile de animale informe, greoi și chiar ridicul lucrate, cu care vecinii își împodobesc îmbrăcămintea" [Apud 7, p. 18-19]. Aceasta demonstrează încă o dată că „frumusețea nu poate fi niciodată un lucru de amănunt, ci face parte din concepția globală, și poporul nostru, ca și popoarele care au aceeași înzestrare sufletească, nu poate să rostească acest cuvânt de frumusețe decât în acest chip larg și deplin sintetic" [8, p. 8].

Unii cercetători consideră că apariția voalului are rădăcini în ritualul când bărbatul alegea femeia pe care o plăce, aruncându-i peste cap un voal, aceasta simbolizând că tânăra este prizonieră până la nunta lor. În așa mod mirele ascundea frumusețea alesei, în caz contrar, prezentarea splendorii miresei putea conduce la răpirea ei. În acest context voalul întruchipa adăpostul miresei față de privirile doritoare, până în momentul când devenea oficial soție. De asemenea, simboliza tranziția ei de la starea pură și inocentă la cea de căsătorie, virginitatea ei însemnând idealul mirelui, iar voalul alb – fecioria ei. Totodată se credea că voalul are proprietate de a proteja mirele și familia lui de puterile magice ale miresei, dacă aceasta poseda asemenea forțe.

Alții presupun că voalul a aparut atunci când căsătoriile erau aranjate, iar mirele și mireasa deveneau cunoscuți numai după momentul unirii lor în fața lui Dumnezeu.

Omenirea a considerat voalul cel mai rafinat și elegant element din ținuta miresei – simbol al modestiei, care îi oferea în ziua nunții o strălucire dominantă. În acest context existau mai multe superstiții de care mireasa trebuia să țină cont: voalul slujea drept o protecție împotriva duhurilor înfiorătoare și invidioase; a nu fi pradă gândurilor, intențiilor rele, geloziei, egoismului; voalul o ajuta pe mireasă să nu fie văzută de mire înainte de cununie, în caz contrar, aducea ghinion; se credea că o mireasă ce cu voalul își acoperea fața sublinia în acest fel demnitatea și feminitatea nefalsificată, respectul și credința față de soț, de Biserică și de preotul care o cunună.

În Roma și Grecia Antică, căsătoria era aranjată de părinții mirelui, în scopul pricopsirii sau creșterii avuției lor, simbolizând fermitatea, bunăstarea, prosperitatea și fericirea familiei. Logodnica îmbrăca o tunică albă, pe cap i se așeza un voal portocaliu – semn al energiei, vitalității, tinereții și a creativității. În picioare purta sandale de culoarea voalului.

Miresele romane practicau voal de culoare roșie care simboliza eroismul supraomenesc din miturile grecești, răstignirea lui Iisus, culoarea Crăciunului (în creștinism), focul, răsăritul și apusul soarelui, culoarea trandafirului, a macului și a garoafei. Nuanța cromatică respectivă afectează vederea invidioșilor și mărește atracția bărbaților față de femeie, simbolizează expresia ritualului de trecere de la statutul de fată/fecioară la cel de femeie reprezentat printr-un nou potențial produs de viitoarea viață conjugală.

Miresele eline practicau voalul galben – însemnul dragostei, fericirii, creativității, dar și a urii, lașității, egoismului. Prin această culoare, miresele accentuau posibilitatea unor pericole ce se pot năpusti asupra lor.

În credința românească, nuanța galbenă reprezintă simbolul soarelui, „evocă strălucirea aurului. Este o culoare de esență divină, regală. Se asociază tinereții, eternității, clarității, voioșiei, căldurii și nobleței. [...], e și culoarea grânelor coapte, evocând maturitatea, dar și începutul declinului" [3, p. 68]. Este și simbolul nisipului, frunzelor de toamnă, florii bostanului, florii-soarelui, porumbului, spicului în pârg – semnul belșugului. Totodată este și simbolul toamnei, atunci când pământul își pierde mantia de verdeață și floare ce-l încorona, asemenea dansului românesc *Hora miresei*, fiind asociat cu coronița și voalul nupțial, îi oferă semnificația pământ-mireasă, tinerețe fără bătrânețe. Mai simbolizează și veșnicia divinității tinerei neveste prin copiii ce îi va naște, în așa mod, continuând rodul și existența neamului, „este cea mai caldă, cea mai expansivă, cea mai însuflețită culoare, dificil de stins și care se revarsă mereu din cadrele în care am vrea s-o închidem" [6, p. 419]. Culoarea galbenă semnifică lumina și viața, „razele soarelui, care și în prezent, ajung până la noi străbătând azurul ceresc și posedând puterea divinităților din lumea cealaltă" [6, p. 419]. Atunci când legăturile sfinte ale căsătoriei devin putrede, galbenul este asociat adulterului – simbolul înșelăciunii, trădării, neglijării a unuia dintre soți.

În perioda medievală voalul simboliza protecția miresei. O dată cu scurgerea timpului și-a schimbat funcționalitatea răspunzând întocmai noilor credințe și obiceiuri ale epocii respective, devenind simbolul purității miresei. Scoaterea voalului de pe fața logodnicei de către mire semnifica cumințenia și subordonarea femeii bărbatului său, considerat ocrotitorul ei. Acel bărbat care se însoară, indiferent ce vârstă are, trebuie să se comporte respectuos, dar s-o țină sub control strict, pentru că „femeia este o ființă slabă ce trebuie obligatoriu să fie supusă întrucât prin natura ei este vicioasă, că ea este sortită să-l slujească pe bărbat în căsnicie și că bărbatul are dreptul legitim de a se servi de ea. În al doilea rând, apare ideea corelativă că mariajul se află la temelia ordinii sociale, că această ordine se bazează pe un raport de inegalitate, pe acest schimb de dragoste tandră și pură" [9, p. 36-37]. Ritul dezgolirea feței miresei putea avea loc numai după depunerea jurământului celor doi – simbol al supunerii, înțelegerii, prieteniei, dar și angajamentul bărbatului de a o proteja oricând ca semn al jurământului divin-uman. Din acest moment căsătoria lor era considerată încheiată, pentru că jurământul se arată a fi „o alianță cosmică la care recurge un martor pentru a-și întări făgăduința. [...] Jurământul apare astfel ca semn al solidarității cu ființa divină, cosmică sau individuală, care este invocată drept martor" [6, p. 500].

În *Biblie* întâlnim asocierea voalului cu perdeaua – simbolul „trecerii de la starea anterioară (omul vechi) la starea nouă" [6, p. 708], dar și cu perdeaua ruptă de sus până jos dinăuntrul Templului, întâmplare ce a avut loc la moartea Domnului Iisus ce simboliza sfârșitul legii vechiului și începutul noului Testament: „Totul s-a sfârșit, ca să împlinească Scriptura" (Ioan 19:28), adică „dacă legământul dintâi ar fi fost fără cusur, n-ar mai fi fost vorba să fie înlocuit cu un al doilea" (Evrei 8:7). Rolul perdelei era de a despărți, Sfânta de, Sfânta Sfintelor, locul prea Sfânt de locul Sfânt. Deci, ambele încăperi au devenit una singură, totodată desființând și slujba de mare preot coborât la rangul de preot. Ruperea perdelei, reprezintă simbolul libertății preoților și al tuturor credincioșilor, de a se folosi de dreptul de a putea, în mod direct, să intre în „locul prea Sfânt" (Biserică) și să-și

pună el însuși jertfa pe altarul Domnului, prin Domnul Iisus Hristos considerat, drept, cel mai Mare Preot: „Astfel dar, fraților, fiindcă prin sângele lui Isus avem intrare slobodă în Locul prea Sfânt, pe calea cea nouă și vie, pe care ne-a deschis-o El, prin perdeaua dinlăuntru, adică trupul Său" (Evrei 9.19:20). În acest context, menționăm importanța simbolisticii Voalului lui Iisus Hristos. Potrivit unei legende, cu acest voal a fost ștearsă sudoarea de pe fruntea lui Iisus în drum spre Golgota sau după răstignire. De asemenea, consemnăm voalul ca simbol alegoric și în cazul lui Moise când a coborât de pe muntele Sinai cu fața acoperită de luciul și slava Domnului, „și-a acoperit fața cu un văl" (Ieșirea 34:33). Semnificația voalului în aprecierile Sfântului Apostol Pavel este interpretată cu sens voalat „ascunzând caracterul vremelnic al legii lui, în contrast cu limbajul clar al creștinilor și adaugă o alegorie despre cotirea alegorică: fiii lui Israel sunt orbiți, «căci până în ziua de azi, la citirea Vechiului Testament, rămâne același văl, neridicându-se, căci el se desființează prin Hristos», «iar când se vor întoarce către Domnul, vălul se va ridica», și noi vom privi slava Domnului «cu fața descoperită» (II Corinteni 3:12-18) [10, p. 295].

La nunta unui principe sau principesă celebrată într-o catedrală, mireasa trebuia să-și ascundă în voaluri tot corpul, inclusiv și capul, prin aceasta simbolizând statutul ei înalt. Din cauza că voalul dens și lung împiedica mersul și văzul miresei a apărut obiceiul ca ea să fie însoțită de tatăl său, în lipsa acestuia – de naș sau de o persoană cu autoritate înaltă în familie, care avea și funcția de a o conduce la altar – tradiție respectată și în prezent. Odată cu trecerea anilor, voalul a rezistat în timp, modificându-și forma, culoarea și dimensiunile.

Tradițiile nupțiale românești demonstrează că voalul a făcut parte din atributele definitorii ale miresei, păstrându-și semnificațiile: „nevinovăția, puritatea având totodată funcția de a o despărți de spațiul profan și de a o situa în zona misterului și sacrului cu care este învăluită feminitatea încă de la începuturile civilizației umane" [7, p. 198].

La desfășurarea tradiției respective participă mama, nașa, druștele, surorile, verișoarele și prietenele apropiate ale miresei care o împodobesc, „nașa îi va pune coronița și voalul. Dupa ce mireasa va fi gătită, ei i se va oferi o oglindă acoperită cu voal pentru a se putea privi în ea. Oglinda în care se privește mireasa în timpul, dar și după terminarea gătitului capului reflectă adevărul, sinceritatea, conținutul inimei și al conștiinței. [...] Oglinda ia focul de la soare. Ea este semnul armoniei, al uniunii conjugale, pe când oglinda spartă înseamnă despărțire (jumătatea spartă a oglinzii vine sub forma unei coțofene să-i dea de știre bărbatului despre infidelitatea soției)" [6, p. 643-644].

Oglinda poate fi dezvelită de către mire numai după ce el va plăti o suma de bani, oferindu-i iubitei dreptul de a se privi în ea.

În Bucovina, tistimelul (voalul) este dăruit de către mire miresei împreună cu: „un fes roșu, un pieptene, o oglindă, [...] flori de târg cu care se împodobește mireasa când pleacă la cununie, un tulpan de lână sau de mătase și un testimel, cel dintâi numit și hobot care îi servește de înhobotat, iar al doilea de legat (hobotul) peste frunte" [1, p. 178]. Voalul cu numele regional nimiteț este uzitat nu numai în districtul Storojinețului, dar și în satul Vama, districtul Câmpulungului, exemplificăm printr-un cântec ce reflectă simbolul nimitețului: *Bată-l crucea nimițel / Da el mândru-i și isteț: / Înșală copilele / Și le leagă brațele, / Le acopere cosițele / Și le închide cărările* [1, p. 178].

La Speia, raionul Grigoriopol, după faza organizațională, îndată urma cea de asigurare materială, cumpărau de la târg darurile pentru mireasă – „vălul (fataua), [...]. Nunii cumpărau lumânările de cununie, hobotul miresei ș.a." [11, p. 427]. Mireasa care primea darurile numai la venirea alaiului mirelui, „se retrăgea pentru a fi gătită de druște, femei, adesea și de nună, care mergea special în altă odaie, unde era mireasa și o gătea cu rochie, văl (fata), «floari» (vinoc) ș.a." [8, p. 433].

În satul Lâsaia Gora, r. Pervomaisc, reg. Nicolaev (inf. Daniil A. Dunari, 68 ani; culeg. I. Ciobanu), nașa îi punea coronița și fataua miresei pe cap, unele fete cântau, iar mireasa plângea. Despre soarta fetelor măritate prezentăm o mostră din arhiva de folclor a Institutului de Filologie al AȘM: *Ardă-l focul cel nacaz, / Di l-aș prinde, l-aș da-n iaz; / Ardă-l focul cel noroc, / Di l-aș prindi, l-aș da-n foc. / Când maica m-o logodit, / Dumnăzău o adornit, / Tuturor noroc le-o dat, / Da di mini o uitat* [12].

Tot în acest context ilustrăm și cântecul *Mireasa înecată* (s. Molovata Nouă [Comisarovca] – Dubăsari; inf. Vera Gațcan, n. 1952) ce simbolizează soarta miresei și a nuntașilor care trecând iarna râul Nistru, gheața s-a spart și toată nunta s-a înecat, dar și importanța celor mai semnificative atribute – componente ale împodobirii tinerei neveste cum ar fi inelul, cerceii, dar și fataua: *— Ileană, fataua ta, / Se strecoar-apa prin ea; / Ileană, cerceii tăi / Se joacă peștii cu ei; / Ileană inelul tău / Rujinește-ntr-un pârâu* [2, p. 370].

Până a se porni mireasa la mire, soacra cea mică leagă nunii și rudele lor cu șervete. În acest timp „mirele o așază pe mireasă și cu nuna în căruță, și miresei i se pune-n spate un văl alb împodobit cu horbotele și lucrat de ea însăși. După asta, mirele înconjoară de trei ori căruța miresei și o lovește ușor cu harapnicul. Acest obicei înseamnă că mireasa de la părinți trece sub stăpânirea bărbatului pe care trebuie să-l asculte toată viața" [13, p. 296].

În unele localități, cu puține zile înainte de nuntă, mirele împreună cu alte daruri îi cumpără miresei „fata. [...] Darurile pe care le cumpără mirele miresei, i le dă la târg, așa că astăzi nu se mai duc «pocloanili»" [14, p. 201-202].

În perioada anilor 1930-1933, la nunțile din satele vecine Ialoveniului „sâmbătă dimineața, mirele trimite «irezâi» la mireasă (10-20 de flăcăi «legați» vornicei cu basma la mână) ca să-i ducă, pe o tabla, papucii de mireasă, șalul, peteala, ghirlanda și două «jămne»" [12, p. 70]. După „giocu zăstrii", nunii împreună cu toți nuntașii se prind de mâini șirag și jucând „danțu" intră în casă pentru a lega nuntașii și a mai ospăta. „Cât stau la masă, druștele îmbracă mireasa, îi așează peteala și ghirlanda pe cap. Lăutarii cântă în tot acest timp: «Ian taci, Lado, nu mai plânge»" [11, p. 70-71]. În cazul când moare o fată mare, este îmbrăcată în ținută de mireasă, „i se pune pe cap peteala și ghirlanda, iar la piept un «buchet»" [14, p. 76].

La Giurgiulești, r. Cahul, pusul voalului miresei are loc duminică: „Lăutarii cântă de jale, nașa gătește mi-

reasa «cum vrea naşa, aşa o gătește». Face semnul crucii cu ghirlanda, cu fataua, cu florile. După ce o gătește ia pupăza, îi face miresei cruce cu ea, o dă peste capul fetelor și o pune «pă sobă la mama niresei»" [15, p. 35].

Voalul și coronița sunt puse miresei de către naşă în prezența mamei miresei și a druștelor, prietenelor apropiate, în timpul ritualului *Gătitul miresei* (*Înhobotatul miresei*) organizat în casa unde a copilărit ea, înainte de a jura în fața altarului dragostea eternă față de iubitul ei. „Fataua era cusută de spatele coroniței, iar la urechi miresei i se prindeau fire strălucitoare care simboliza virginitatea ei" [16].

Acest obicei demonstrează despărțirea fetei de părinți prin luatul rămasului bun de la ei, păşind într-o etapă nouă a vieții de cuplu, alături la bine și la rău de alesului inimii. Și astăzi, considerat un accesoriu frumos și plăcut de culoare poetică sau străvezie, conform datinei, „naşa este cea care cumpără [...] voalul miresei" [17, p. 92] și dăruindu-i-l o ajută să-l pună pe cap.

În timpul *Gătitului miresei*, în anii 1960-1980, la nunțile din satul Chircani, raionul Cahul vestitul lăutar Michișor (Dumitru) Botgros din Badicul Moldovenesc, sau verișorul lui Ion Verșina (poreclit Vovulică) din satul Cucoara, raionul Cahul, interpretau la vioară melodia tradițională *Ia-ți, mireasă, ziua bună*. În acest timp druștele, care împreună cu naşa găteau mireasa, plângeau.

Astăzi, sensul din spatele voalului are doar conotație religioasă, simbolizând modestie și obedință, respectul miresei față de familie și tradiție.

Actualmente, obiceiul *Scoaterea voalului* de către mire și-a pierdut semnificația, nu se mai practică. După realizarea acestui obicei, în fața casei, urma *Hora miresei*, semn de bucurie pentru miri. La sfârșitul horei naşa rupea colacul miresei deasupra capului acesteia și îl împărțea celor prezenți.

Voalul este scos de către naşă spre sfârșitul nunții, când are loc obiceiul *Dezbrăcatul miresei* sau *Legătoarea miresei* și îi acoperă capul tinerei căsătorite cu un batic, broboadă, simbolizând ultima treaptă a trecerii miresei în rândul femeilor, marcând astfel începutul unei noi etape a vieții. Voalul și coronița se pun de obicei pe capul surorii miresei, a unei rude apropiate sau a unei prietene, unei fete tinere despre care se crede că va fi următoarea ce se va căsători, ori pe capul druștei de onoare. Aceasta împreună cu un flăcău va dansa jocul *Fataua* (satul Bălăsinești, raionul Briceni, satul Chircani, raionul Cahul ș. a.) sau dansul *Peteala*. Prin conținutul său acest dans-ritual anticipă o altă căsătorie, simbolizând, de fapt, continuitatea vieții însăși.

Anii '50 ai secolului XX sunt caracterizați prin reînvierea dragostei mireselor către voalul lung ce acoperea tot capul. În anii 1960-1970, voalul se apropie ca formă de cel modern, iar anii '80 au fost marcați de căsătoria prințesei britanice Diana cu prințul Charles, care în timpul nunții a purtat o rochie, trenă și, evident, voal, care au fost pe măsura basmului transpus în viața reală, aşa cum părea atunci povestea ei.

În anul 1965, în satul Cașunca, raionul Florești, după închinatul darurilor tinerilor, nuntașii petrec dansând până în zori. Dimineața „nănaşa îi ia fataua din cap și o îmbrobodă pe tânără. Femeile îi pun tinerei bani. În vremea aceasta o femeie – două îi cântă: *Măi fetițo cu părinți, /De ce vrai să te măriți / Ce folos la măritat / Ca floarea la scuturat / Ie-ț, mireasă, ziua bună / De la tată, de la mumă / De la frați, de la surori / De la grădina cu flori* [...] După aceasta toți se veselesc și îi primesc pe tineri în rândurile gospodarilor" [18, p. 217-218].

În satele Mecherstuc, r. Crâmsc, reg. Crasnodar, după finalizarea mesei mari avea loc faza postnupțială – *Colacul* (*Hostropățul, Prodanca, Dezbrăcatul miresei* sau *Uncropul*) la care participau „naşii, starostii și mai multe femei; nuna îi lua pe tineri și-l aşeza pe noul soț pe un scaun, tânăra soață aşezându-se pe o pernă în brațele soțului; îi lua nevestei florile, vălul, îi pieptăna (uneori le punea bani în păr) pe amândoi, iar pe tânără o îmbrobodea cu un batic frumos, rar numit cârpî, dăruit de nună. [...] Însemnele miresei și a mirelui se puneau la tineri necăsătoriți, ca să se mărite / însoare repede" [11, p. 439].

Nu demult era interzis ca mireasa să intre în biserică având capul și o parte a feței neacoperite. Doar mirelelui i se permitea să descopere fața alesei lui după ce ei își uneau destinele în prezența feței bisericești, care la finele slujbei de cununie rostea fraza: „poți săruta mireasa". În creștinism, sărutul miresei pe buze a fost acceptat numai în cazul cuplurilor căsătorite și semnifica iubire, unire sfântă, sexualitate și prosperitate. Se crede că, atunci când mireasa și mirele se sărută, Duhul Sfânt coboară asupra lor, unindu-i în fața lui Dumnezeu. Prin dragoste și suflet are loc o uniune corporală – semn de prosperitate și belșug, dar și renaștere, reînnoire, transformare, ca urmare a ideii de început al vieții noi, de familie, transmise prin intermediul buzelor.

Astăzi, este considerat obișnuit ca mireasa să poarte voalul ridicat pe tot parcursul ceremoniei religioase, altele îl preferă pe umeri, o bună parte nu îl mai poartă, considerând absența lui drept simbolul parității dintre sexe și independenței femeii. Chiar dacă tot mai multe mirese înlocuiesc voalul cu alte podoabe capilare, trebuie să specificăm că, de fapt, acest important accesoriu, completează ținuta ei și promovează perpetuu același scop – de a tăinui fața miresei până la cununie și de a acoperi capul ei în casa Domnului. Prin purtarea voalului, miresele pun accentul pe ideea de a confirma acele trăsături ce simbolizează curățenia, fecioria, credința în Dumnezeu și în alesul ei.

Dintotdeauna proporțiile voalului au fost alese în concordanță cu rochia de mireasă. Fiind procurat din piața vestimentației de mariaj, târguri, magazine specializate, voalul este întâlnit de diferite dimensiuni: lung (până la glezne), mediu și scurt (până la zona gâtului), cu diverse forme – într-un rând, drepte, în două rânduri, suprapuse, de mărimi diferite fiecare, bufante sau foarte bufante, înguste etc.

De obicei, voalurile sunt înfrumusețate cu variate broderii pe tot perimetrul său, în zona capului cu ornamente confecționate din mergele, pietricele scumpe și strălucitoare, din perle sau broșe ș.a.

Simbolul voalului în cultura modernă, realizat din materiale fine și vaporoase prin care se vede fața tinerei are funcția de a întregi și accentua imaginea și trăsăturile ei frumoase și gingașe, oferindu-i miresei o aură de romantism, enigmă și feminitate.

Cu toate acestea, simbolismul voalului depinde mult de tipul sau modelul lui: voalul lung și îmbogățit cu o ti-

vitură de dantelă brodată sau cu panglici de satin, numit și *Mantie*, simbolizează regalitatea miresei; voalul scurt, bufat și lejer, care acoperă parțial sau în întregime fața, îmbogățit cu dantelă brodată manual, cu pietricele sau perle, în două sau în mai multe rânduri, exprimă simbolul fecioriei, sfințeniei și a amabilității; voalul colorat protejează mireasa de invidia oamenilor; voalul simplu, căzut pe spate, pe umăr, exprimă paritatea dintre soți și suveranitatea femeii față de bărbat; voalul modern, făcut din tul sau dantelă, de culoare albă este simbolul frumuseții miresei; voalul până la umeri scoate în vileag splendoarea rochiei și a corpului miresei; voalul până la cot, voalul „catedrală", voalul „capelă" simbolizează libertatea și confortul miresei ș.a.

Obiceiul de a purta voal alb și transparent a luat naștere în sec. al XVIII-lea, când miresele au renunțat la numeroase culori uzitate în ținuta de nuntă. Ele erau învești mântate în port popular sau în rochie cu crinolină și voaluri lungi, albe pentru a putea sta în fața altarului. Voalul de culoare albă promovează simboluri apreciabile, cum ar fi: purificarea, noul, neatinsul, calmul, are efecte de expansivitate, ușurință, suavitate, robustețe, răceală; exprimă pace, împăcare, liniște, inocență, sobrietate. Culoarea albă „în folclorul românesc, în forma sa derivată dalb (florile dalbe), e asociat frumuseții fără seamăn, purității și gingășiei" [3, p. 14]. Semnificația valoroasă a culorii alb în costumul miresei, atât a rochiei, cât și a voalului, continuă să promoveze: virtutea și sinceritatea, curățenia și lumina dragostei nevinovate și nemuritoare a miresei față de mire, dar și zăpada, umilința, lașitatea, predarea, moartea (în culturile orientale), speranța, viața, căsătoria (în culturile occidentale), goliciunea sufletească, neprietenia și indiferența. Culoarea albă face parte din puterile universului chromatic și din viața noastră, iar prin voalul de culoare respectivă, mireasa confirmă sacrificiul său consfințit viitorului soț, punându-l permanent pe primul plan. Chiar dacă la origine albul a simbolizat culoarea morții și a doliului, astăzi poate fi asociat cu giulgiul, zăpada, cu apa cristalină, cu aerul. „Din același motiv, este alb veșmântul celor care se îndreaptă spre împărtășanie și cel al logodnicei mergând la ceremonia căsătoriei. Albul mai este culoarea [...] celui care își va schimba condiția" [19, p. 6], asemenea miresei care din momentul căsătoriei dobândește statutul de femeie măritată, schimbându-și concomitent și maniera de trai, din individual în cel de cuplu, de familie. Această culoare este de bun augur și reprezintă crezul existențial ulterior al tinerilor căsătoriți.

În tradiția poporului nostru există o sumedenie de superstiții legate de voal:

- dacă probezi voalul înainte de nuntă vei avea parte de mult rău în viața de cuplu;
- se crede că voalul miresei protejează familia mirelui de puterile pe care le deținea mireasa până în momentul căsătoriei;
- voalul vechi de mireasă aduce mult mai mult noroc decât unul nou, mai ales dacă a fost purtat de o mireasă care a avut o căsnicie fericită și lungă;
- potrivit credinței noastre, căderea voalului miresei este un semn rău;
- voalul miresei este purtat doar o dată, numai la nuntă;
- dacă femeia se recăsătorea, nu mai avea voie să poarte voal, cu atât mai mult alb.

De fapt, pe cât de aspectuos și delicat, pe atât de greu ne-ar fi să ne imaginăm o mireasă fără acest simbol al inocenței. Indiferent de forma lui, voalul de mireasă rămâne, fără îndoială, cel mai emblematic obiect pe care se cuvine să-l poarte o tânără la nunta ei, pentru că anume acest accesoriu semnifică trecerea la un alt statut, la cel de soție, care pune și mai mult în valoare frumusețea și delicatețea, credința și aspirațiile ei în viitorul vieții de cuplu, de familie, în copii – simbol al ingenuității și nativității, al tihnei sufletești, al satisfacerii și al siguranței în sine.

Referințe bibliografice:

1. Marian, Simion Florea. *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ.* București: Grai și Suflet-Cultura Națională, 1995. 606 p.
2. *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului*: (Texte inedite): [Alcătuire, îngrijirea textelor, comentarii, glosar, bibliografie, imagini: Nicolae Băieșu, Grigore Botezatu, Ion Buruiană [et. al.]. Vol. II. Chișinău: S. n., 2009. 560 p.
3. Evseev, Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Amarcord, 1994. 220 p.
4. Gălușcă, Tatiana. *Folclor basarabean adunat din județele Soroca, Bălți, Orhei*. Vol. 1. Bălți: Editura Națională „Cartea Noastră", 1938. 192 p., p. 151. Text republ.: Băieșu Nicolae.Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor de iarnă. Chișinău: S. n., 2008. 412 p.
5. Furtună Alexandru. *Noi mărturii arheologice, istorice, etno-folclorice despre Hiliuți*. Chișinău: Civitas, 2000. 232 p.
6. Chevalier J.; Gheerbrant A. *Dicționar de simboluri. Mituri, vise. Obiceiuri. Gesturi. Forme. Figuri. Culori. Numere*. Iași: Polirom, 2009. 1072 p.
7. Evseev, Ivan. *Simboluri folclorice. Lirica de dragoste și ceremonialul de nuntă*. Timișoara: Facla, 1987. 224 p.
8. Iorga Nicolae. *„Frumosul" în concepția poporului. în: Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului.* Ediție îngrijită și comentarii de Ioan Șerb și Florica Șerb, prefață de Dan Grigorescu. București: Eminescu, 1977, p. 5-9.
9. Duby, Georges. *Evul mediu masculin*. Traducere de Constanța și Stelian Oancea. București: Meridiane, 1992. 282 p.
10. Ferber, Michael. *Dicționar de Simboluri Literare*. Trad. Florin Sicoie. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartier, 2011. 344 p.
11. *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului*: (Texte inedite). Alcătuire, îngrijirea textelor, comentarii: Nicolae Băieșu, Ana Graur, Andrei Hâncu. Volumul I. Chișinău: Elan Poligraf, 2007. 596 p.
12. AF, 1970, ms. 220, f. 94; Lîsaia Gora – Pervomaisc – Nicolaev; inf. Daniil A. Dunari, 68 ani; culeg. I. Ciobanu.
13. Mateevici, Alexei. *Opere*. Vol. 1. Chișinău: Știința, 1993. 624 p.
14. Ștefănucă, Petre V. *Folclor și tradiții populare*. Vol 1. Alcătuire, studiu întroductiv, bibliografie, comentarii și note de Grigore Botezatu și Andrei Hâncu. Chișinău: Știința, 1991. 360 p.
15. Mocanu, Maria. *Giurgiulești* (*monografie etnofolclorică*). Chișinău: Cartier, 1999. 280 p.
16. Arhiva personală, 2015; Ialpujeni – Cimișlia; inf. Maria Barbu, 63 de ani (numele Lungu de fată mare, născută în s. Gradiște, același raion); culeg. P. Popa.
17. Ciobănel, Ioana, Alin. *Înrudire și identitate*. București: Editura Enciclopedică, 2002. 320 p.
18. AF, 1965, ms. 155, f. 217-218; Cașunca – Florești; inf. Ștefan Ciobanu, 73 ani; culeg. Gh. I. Spataru, M. F. Papuc.
19. Ciobanu, Maria; Negriu, Dorina. *Dicționar de motive și simboluri literare*. Chișinău: S.n., 2005. 170 p.

TUDOR BEJENARU — RAPSOD POPULAR, s. Văleni, r. Cahul

imagini: Ion Domenco

Cercetare de teren in localitățile Ciudei, Crasna, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți - Tradiții de **Sf. Vasile**, 13-14.01.2016

imagini: Ștefan Sofronovici, Vasile Chiseliță, AȘM